

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Методика обліку грошових коштів та аналіз платоспроможності
підприємства»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Облік і оподаткування
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 071 Облік і оподаткування
групи 1
Шостя К. В.
Керівник: Зоря О. П.
Рецензент: Рудич А. І.

Полтава 2025 року

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

Освітньо-професійна програма Облік і оподаткування
Спеціальність 071 Облік і оподаткування
Рівень вищої освіти другий (магістерський)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Наталія КАНЦЕДАЛ

14 листопада 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
Шості Крістіни Вікторівни

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Методика обліку грошових коштів та аналіз платоспроможності підприємства»

керівник роботи: доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування Зоря Олексій Петрович

Затверджено засіданням кафедри протокол № 5 від 07 жовтня 2024 р.

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи 11 грудня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи:

фінансова звітність фермерського господарства «Дорош А. В.» за 2022 – 2024 рр.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Розділ 1. Теоретико-методичні основи обліку грошових коштів

Розділ 2. Облік грошових коштів.

Розділ 3. Аналіз і шляхи підвищення рівня платоспроможності підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження.

6. Дата видачі завдання: 14 листопада 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи.	03.10.2024 р. – 29.10.2024 р.	
2	Затвердження завдання на кваліфікаційну роботу, узгодження плану	30.10.2024 р. – 14.11.2024 р.	
3	Опрацювання літературних джерел	15.11.2024 р. – 10.11.2025 р.	
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи	15.11.2024 р. – 10.11.2025 р.	
5	Виконання теоретичного розділу роботи	15.11.2024 р. – 03.02.2025 р.	
6	Виконання аналітичних розділів роботи	04.02.2025 р. – 10.11.2025 р.	
7	Оформлення тексту роботи	11.11.2025 р. – 17.11.2025 р.	
8	Попередній захист роботи на кафедрі	18.11.2025 р. – 20.11.2025 р.	
9	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій	21.11.2025 р. – 27.11.2025 р.	
10	Нормо-контроль	28.11.2025 р. – 04.12.2025 р.	
11	Захист кваліфікаційної роботи	16.12.2024 р. - 18.12.2025 р.	

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ.....	9
1.1. Економічний зміст грошових коштів, їх класифікація, функції	9
1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення...	18
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ.....	24
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства	24
2.2. Облік грошових коштів та відображення інформації у звітності	30
2.3. Податкові аспекти обліку грошових операцій.....	44
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ І ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	48
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання	48
3.2. Аналіз ліквідності балансу та оцінювання платоспроможності підприємства за системою відносних показників	60
3.3. Визначення ознак поточної, критичної та надкритичної неплатоспроможності.....	68
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
ДОДАТКИ.....	90

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні умови господарювання характеризуються високим рівнем невизначеності, що обумовлює необхідність постійного контролю та ефективного управління фінансовими ресурсами підприємств. Центральне місце у фінансовій системі займають грошові кошти, які забезпечують безперервність операційної діяльності, виконання платіжних зобов'язань і формування фінансової стійкості суб'єкта господарювання.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що саме стан і рух грошових коштів визначають рівень платоспроможності підприємства, його можливості залучати інвестиції та виконувати свої фінансові зобов'язання перед державою, партнерами та працівниками. В умовах ринкової економіки раціональна організація обліку грошових коштів дозволяє отримати достовірну інформацію для прийняття управлінських рішень, оцінки ліквідності та фінансової стабільності. Крім того, зростає значення аналізу грошових потоків як інструменту діагностики фінансового стану та запобігання кризовим явищам. Неплатоспроможність чи неефективне використання грошових ресурсів здатні призвести до зниження конкурентоспроможності підприємства й навіть його банкрутства. Це підсилює потребу у дослідженні методичних підходів до обліку грошових коштів, їх відображення у звітності та використання аналітичних інструментів для оцінювання платоспроможності.

Таким чином, дослідження обліку та аналізу грошових коштів є важливим як у теоретичному, так і в практичному аспектах, оскільки забезпечує основу для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємств і сприяє зміцненню їх фінансово-економічної стійкості.

Мета та завдання для дослідження. Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному аналізі обліку грошових коштів на підприємстві, а також у визначенні шляхів підвищення рівня його платоспроможності на основі удосконалення облікових та аналітичних процедур. Для досягнення поставленої мети у роботі визначено такі завдання:

1) розкрити економічну сутність грошових коштів, їх класифікацію та функції у фінансовій системі підприємства; 2) дослідити стан наукових підходів до організації обліку грошових коштів і визначити напрями їх удосконалення; 3) охарактеризувати організаційно-правові засади діяльності підприємства та його облікову політику у частині грошових коштів; 4) проаналізувати порядок ведення обліку грошових коштів та особливості їх відображення у фінансовій звітності; 5) визначити податкові аспекти здійснення грошових операцій та їх вплив на результати діяльності підприємства; 6) провести оцінку фінансово-економічного стану підприємства та визначити рівень його платоспроможності; 7) дослідити ліквідність балансу та проаналізувати платоспроможність підприємства за системою відносних показників; 8) виявити ознаки поточної, критичної та надкритичної неплатоспроможності підприємства; 9) запропонувати практичні рекомендації щодо підвищення рівня платоспроможності та ефективності управління грошовими коштами.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єкт дослідження – фінансово-господарська діяльність підприємства в частині формування, використання та контролю грошових коштів. Предмет дослідження – теоретико-методичні та практичні аспекти обліку грошових коштів, їх відображення у звітності, а також методи аналізу платоспроможності підприємства на основі показників ліквідності та фінансової стійкості.

Методи дослідження. У процесі виконання кваліфікаційної роботи використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, а саме: діалектичний метод – для розкриття сутності грошових коштів та їх ролі у фінансово-господарській діяльності підприємства; методи аналізу й синтезу – для дослідження теоретичних положень та формування висновків щодо організації обліку грошових коштів; абстрактно-логічний метод – для узагальнення наукових підходів і формулювання висновків та пропозицій; порівняльний метод – для дослідження облікової політики підприємства та відображення грошових коштів у звітності; економіко-статистичні методи – для оцінювання динаміки та структури грошових потоків підприємства;

коефіцієнтний метод – для аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства за системою відносних показників; графічний метод – для наочної ілюстрації результатів аналізу; монографічний метод – для вивчення досвіду та узагальнення практики організації обліку грошових коштів.

Наукова новизна дослідження. Наукова новизна дослідження полягає у поглибленні теоретичних та практичних аспектів організації обліку й аналізу грошових коштів підприємства. Зокрема, у роботі запропоновано робочий документ внутрішнього контролю руху грошових коштів, що забезпечує систематичну звірку даних між банківськими виписками, касовими ордерами та бухгалтерськими регістрами, сприяючи підвищенню достовірності облікової інформації та своєчасному виявленню помилок. Крім того, удосконалено методичні підходи до аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства шляхом інтеграції фінансових показників із принципами сталого розвитку та ESG-вимогами. Це дозволяє здійснювати оцінювання не лише з позицій фінансової стійкості, а й з урахуванням екологічних та соціальних факторів, що формує більш комплексне уявлення про рівень надійності та довгострокової конкурентоспроможності підприємства.

Практичне значення результатів дослідження. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх безпосереднього застосування в діяльності підприємств для удосконалення обліку та контролю грошових коштів, а також для підвищення ефективності фінансового аналізу. Запропонований робочий документ внутрішнього контролю руху грошових коштів може бути використаний бухгалтерськими службами для систематизації звірок та підвищення достовірності облікової інформації.

Удосконалені підходи до оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства з позицій сталого розвитку та ESG-вимог створюють підґрунтя для формування нових методик управління фінансовими ресурсами. Це дозволяє підвищити рівень фінансової стійкості, зміцнити довіру інвесторів і забезпечити інтеграцію підприємств у сучасні економічні та соціально-екологічні тренди.

Апробації результатів дослідження. Результати кваліфікаційної роботи пройшли апробацію на наукових конференціях різного рівня. Основні положення дослідження були представлені на Всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством» (25.03.2025 р., ПДАУ, м. Полтава), «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін» (30.10.2025 р., ПДАУ, м. Полтава).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано тези, у матеріалах конференцій, розміщених у відкритому доступі, загальним обсягом 0,8 др. арк.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ

1.1. Економічний зміст грошових коштів, їх класифікація, функції

Грошові кошти є однією з найважливіших категорій фінансово-економічної діяльності підприємства, адже вони виступають універсальним засобом обміну, вимірювання вартості та забезпечення безперервності господарських процесів. У бухгалтерському обліку грошові кошти визначають як найбільш ліквідні активи, що перебувають у формі готівки у касі, коштів на рахунках у банках, а також інших платіжних засобів, які можуть бути використані для здійснення розрахунків у найкоротші строки [23].

В економічній теорії гроші розглядаються як особливий товар, що виконує функцію загального еквівалента. Їхня унікальність полягає у здатності відображати вартість усіх інших товарів і послуг та забезпечувати еквівалентність обміну. У господарській практиці грошові кошти є тим елементом фінансових ресурсів, який забезпечує мобільність капіталу, можливість швидкого реагування на зміни ринкової кон'юнктури, здійснення фінансових операцій і гарантує платоспроможність підприємства [29].

Особливе значення грошових коштів проявляється у тому, що вони одночасно виконують кілька ключових функцій: слугують засобом обігу та платежу, виступають мірою вартості, інструментом накопичення і контролю. Від наявності достатнього обсягу коштів безпосередньо залежить здатність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання, підтримувати належний рівень ліквідності та формувати стратегію розвитку. Недостатність грошових ресурсів або нераціональне їх використання призводять до фінансових ускладнень, втрати ділової репутації й навіть до загрози банкрутства [31].

У сучасних умовах динамічності ринкових процесів роль грошових коштів зростає ще більше. Вони виступають не лише як технічний засіб здійснення розрахунків, а й як важливий фактор стратегічного управління

підприємством. Ефективне використання грошових ресурсів створює можливість для розширення виробництва, інвестицій у нові напрями діяльності, а також слугує запорукою фінансової стабільності у довгостроковій перспективі.

З економічної точки зору гроші є специфічним товаром, який виконує функцію загального еквівалента, забезпечує обіг товарів і послуг та обслуговує рух капіталу. Для підприємства грошові кошти становлять основний інструмент забезпечення безперервності господарських процесів: вони дозволяють реалізовувати продукцію, здійснювати розрахунки з постачальниками, виплачувати заробітну плату, виконувати податкові зобов'язання та формувати інвестиційні ресурси. Саме їх наявність і раціональне використання є ключовими факторами платоспроможності та фінансової стійкості суб'єкта господарювання [21].

Грошові кошти формуються у результаті трьох основних напрямів діяльності підприємства – операційної, інвестиційної та фінансової.

В операційній діяльності вони забезпечують підтримку поточного господарського процесу, і аналіз їх руху дозволяє визначити тенденції зростання оборотів, необхідних для підвищення виробничих потужностей.

В інвестиційній діяльності грошові потоки відображають можливості майбутнього розвитку: наскільки підприємство здатне підтримати певний рівень операційної активності та забезпечити задані показники рентабельності й ліквідності.

У фінансовій діяльності рух грошових коштів відображає взаємовідносини з власниками й кредиторами, а також визначає потенційні майбутні претензії щодо повернення залучених ресурсів [60].

У цілому поняття «грошові кошти» у бухгалтерському обліку трактується як найбільш ліквідні активи підприємства, які можуть бути використані для виконання поточних зобов'язань у найкоротші строки. До їх складу включаються: готівка у касі підприємства; кошти на рахунках у банках (поточних, валютних, спеціальних); депозити до запитання та кошти в дорозі;

електронні гроші, що емітуються у відкрито циркулюючих платіжних системах.

Таким чином, економічний зміст грошових коштів полягає в їхній багатофункціональності та універсальності як фінансового ресурсу, що забезпечує реалізацію всіх напрямів діяльності підприємства, виступає основою платоспроможності та слугує важливим показником його фінансової стабільності [39].

У науковій та обліковій практиці поняття «грошові кошти» розкривається не лише з економічної сутності, а й у нормативних документах – табл. 1.1. Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [34], до складу грошових коштів включаються готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання.

У свою чергу, МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів» [14] трактує грошові кошти як готівку в касі та депозити до запитання, а також виділяє окремо категорію еквівалентів грошових коштів - короткострокові високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошей і характеризуються незначним ризиком зміни вартості.

Таблиця 1.1

Визначення грошових коштів за НП(С)БО 1 та МСБО 7

Джерело	Склад грошових коштів	Особливості визначення
НП(С)БО 1 [34]	- Готівка - Кошти на рахунках у банках - Депозити до запитання	Визначення зосереджується на традиційних формах грошових коштів, що безпосередньо доступні для використання.
МСБО 7 [14]	- Готівка в касі - Депозити до запитання - Еквіваленти грошових коштів (короткострокові високоліквідні інвестиції з низьким ризиком зміни вартості)	Трактування є ширшим: крім готівки й депозитів до запитання включає фінансові інструменти, які можна швидко конвертувати у грошові кошти.

Таким чином, як національні, так і міжнародні стандарти обліку підкреслюють ключову роль грошових коштів у забезпеченні фінансової стабільності підприємства, проте трактують їх склад по-різному: від вузького розуміння як готівки та коштів на рахунках (НП(С)БО 1) до ширшого підходу, що охоплює також еквіваленти грошових коштів (МСБО 7). З огляду на це

доцільно розглянути систему нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку грошових коштів та їх еквівалентів (табл. 1.2), яка визначає вимоги до їх визнання, оцінки та відображення у фінансовій звітності.

Таблиця 1.2

Система нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку грошових коштів та їх еквівалентів

Рівень	Нормативний акт	Коротка характеристика
1 рівень – Міжнародні стандарти	МСБО 7 [14]	Визначає порядок подання інформації про зміни у грошових коштах за звітний період із розподілом потоків на операційні, інвестиційні та фінансові.
	МСБО 21	Регламентує перерахунок монетарних статей в іноземній валюті та відображення курсових різниць у звітності.
	МСБО 29 [67]	Встановлює особливості обліку та звітності в економіках із гіперінфляційними процесами.
2 рівень – Національні закони України	«Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [53]	Уніфікує систему бухгалтерського обліку та фінансової звітності, забезпечує достовірність і прозорість інформації.
	«Про банки і банківську діяльність» [52]	Регулює діяльність банків, їхні функції у фінансовій системі та взаємовідносини з клієнтами.
	«Про Національний банк України» [56]	Визначає статус, завдання й функції НБУ як головного регулятора грошово-кредитної політики.
	«Про валюту і валютні операції» [54]	Встановлює порядок здійснення валютних операцій та засади валютного регулювання.
	Податковий кодекс України [44]	Регламентує порядок оподаткування та адміністрування податків, а також відповідальність за порушення податкового законодавства.
3 рівень – Підзаконні нормативні документи	НП(С)БО 1 [34]	Визначає структуру фінансової звітності та порядок розкриття інформації про грошові кошти.
	НП(С)БО 21 [45]	Встановлює методологію відображення операцій в іноземній валюті та трансляції фінансової звітності у гривню.
4 рівень – Інструкції та положення	Інструкція № 291 [17]	Регламентує порядок ведення рахунків та узагальнення інформації методом подвійного запису.
	Положення про ведення касових операцій у національній валюті України [47]	Визначає порядок організації касових операцій юридичними особами.
	Інструкція про безготівкові розрахунки [16]	Установлює правила проведення безготівкових розрахунків клієнтів банків і банківських установ.
	Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань [48]	Регламентує порядок проведення інвентаризації, у тому числі перевірки фактичної наявності грошових коштів, та оформлення її результатів.

Наведена система нормативно-правового регулювання свідчить про те, що облік грошових коштів має багаторівневу та комплексну основу. На міжнародному рівні акцент зроблено на уніфікації підходів до відображення грошових потоків, валютних операцій і діяльності підприємств у специфічних умовах (наприклад, у середовищі гіперінфляції). Національне законодавство України визначає засади ведення бухгалтерського обліку, регламентує функціонування банківської системи та валютного ринку, а також закладає механізми оподаткування операцій, пов'язаних із рухом коштів. Водночас підзаконні нормативні акти деталізують правила ведення обліку, організації касових і безготівкових операцій, застосування Плану рахунків та проведення інвентаризації.

Така багаторівнева система створює правове підґрунтя для достовірного відображення грошових коштів у звітності та забезпечує можливість ефективного контролю за їх рухом. Разом з тим, варто зазначити, що національні стандарти та інструкції часто мають більш вузьке трактування об'єкта обліку, тоді як міжнародні підходи є ширшими та гнучкішими, що обумовлює потребу у подальшій гармонізації української облікової практики з вимогами МСФЗ. Це дозволить забезпечити зіставність фінансової інформації та підвищити інвестиційну привабливість вітчизняних підприємств [39].

З метою ефективної організації обліку та контролю важливим є розгляд грошових коштів у розрізі їх класифікаційних ознак – табл. 1.3, що дозволяє структурувати інформацію та забезпечити її зручність для аналізу й управління. Розглянута класифікація демонструє багатогранність економічної сутності грошових коштів та дозволяє системно підходити до їх дослідження. Кожна ознака класифікації має практичне значення для бухгалтерського обліку, фінансового аналізу та управління підприємством.

По-перше, розподіл грошових коштів за місцем зберігання є ключовим для контролю їх руху. Готівка у касі використовується для здійснення дрібних поточних розрахунків, проте підлягає суворим вимогам касової дисципліни. Кошти на рахунках у банках - основна форма безготівкових розрахунків, яка

забезпечує прозорість платежів та контроль з боку фінансових інституцій. Кошти в дорозі відображають тимчасову різницю між моментом здійснення платежу та його зарахуванням на рахунок, що має значення для оцінки ліквідності [60].

Таблиця 1.3

Класифікація грошових коштів підприємства

Ознака класифікації	Види грошових коштів	Характеристика
За місцем зберігання	- Готівка у касі - Кошти на рахунках у банках - Кошти в дорозі	Визначаються залежно від того, де фактично розміщені грошові ресурси.
За формою існування	- Готівкові - Безготівкові	Готівкові використовуються у касових розрахунках, безготівкові – через банківські установи.
За валютою	- У національній валюті (гривня)- В іноземній валюті	Дозволяють проводити розрахунки як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.
За джерелами формування	- Власні кошти (виручка від реалізації, внески власників) - Залучені кошти (кредити, позики, аванси)	Показує походження коштів і рівень фінансової незалежності підприємства.
За призначенням	- Операційні кошти - Інвестиційні кошти - Цільові кошти	Визначають використання у поточній діяльності, інвестиційних проектах або за спеціальним призначенням.
За рівнем ліквідності	- Власне грошові кошти - Еквіваленти грошових коштів	Еквіваленти – короткострокові високоліквідні інвестиції, що легко конвертуються у готівку.

По-друге, класифікація за формою існування показує, що сучасна економіка функціонує переважно на основі безготівкових розрахунків. Водночас готівкові кошти зберігають своє значення для оперативних потреб, особливо у малому бізнесі та при взаємодії з фізичними особами. По-третє, поділ за валютою дозволяє враховувати валютні ризики. Для підприємств, що працюють на зовнішніх ринках, наявність коштів в іноземній валюті створює як переваги (диверсифікація, зручність міжнародних розрахунків), так і ризики, пов'язані з коливанням валютних курсів. Важливою є також класифікація за джерелами формування [61]. Власні кошти характеризують фінансову незалежність підприємства, тоді як залучені відображають рівень його

залежності від кредиторів. Такий поділ дозволяє керівництву підприємства формувати оптимальну структуру капіталу та своєчасно реагувати на ризики зростання боргового навантаження. Не менш значущою є ознака за призначенням. Операційні кошти забезпечують безперервність поточної діяльності, інвестиційні - спрямовуються на розвиток та модернізацію, а цільові мають обмежене використання (наприклад, державні субсидії, гранти чи кошти на соціальні програми). Такий розподіл дозволяє підвищити ефективність управління ресурсами та контролювати їх використання за функціональним призначенням [8].

Нарешті, у сучасній практиці важливим є поділ грошових коштів за рівнем ліквідності. Власне грошові кошти можуть бути використані негайно, тоді як еквіваленти грошових коштів (короткострокові високоліквідні інвестиції) не лише підтримують ліквідність, а й забезпечують додатковий дохід. Такий підхід відповідає вимогам міжнародних стандартів та дає змогу підприємствам формувати гнучку фінансову політику.

Таким чином, багатогранна класифікація грошових коштів дозволяє впорядкувати їх облік та забезпечити контроль за використанням ресурсів залежно від місця зберігання, форми існування, джерел формування чи призначення. Однак для повної характеристики фінансового стану підприємства важливо досліджувати не лише структуру грошових коштів, а й динаміку їх руху [8].

У цьому контексті ключового значення набуває аналіз грошових потоків, адже саме вони відображають процес надходження та вибуття коштів у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. На відміну від класифікації, яка фіксує певний стан грошових ресурсів, вивчення потоків показує їхню зміну в часі та здатність забезпечувати платоспроможність і розвиток господарюючого суб'єкта – табл. 1.4. Тож, усі господарські операції підприємства прямо або опосередковано пов'язані з рухом грошових коштів. Саме вони забезпечують матеріалізацію економічних процесів: від закупівлі ресурсів і виробництва продукції до її реалізації та

розподілу фінансових результатів. Кожен етап діяльності - операційний, інвестиційний чи фінансовий - має власні потоки коштів, що відображають взаємовідносини підприємства з постачальниками, покупцями, працівниками, банками, державними органами та інвесторами.

Таблиця 1.4

Види грошових потоків підприємства та їх характеристика

Вид грошових потоків	Зміст	Приклади надходжень	Приклади витрат	Значення для підприємства
Операційні	Рух коштів, пов'язаний з основною діяльністю підприємства – виробництвом, реалізацією продукції, наданням послуг	Виручка від реалізації товарів і послуг; аванси від покупців	Оплата постачальникам; виплата зарплати; податки та інші операційні витрати	Показують здатність підприємства генерувати доходи від основної діяльності та покривати витрати
Інвестиційні	Рух коштів, пов'язаний із придбанням і реалізацією довгострокових активів та інвестицій	Продаж основних засобів, нематеріальних активів, фінансових інструментів	Придбання обладнання, будівництво, капітальні інвестиції, придбання цінних паперів	Характеризують перспективи розвитку та рівень інвестиційної активності підприємства
Фінансові	Рух коштів, пов'язаний із залученням і поверненням капіталу	Надходження від випуску акцій; отримання кредитів та позик	Погашення кредитів; виплата дивідендів; викуп акцій	Відображають здатність підприємства залучати фінансові ресурси та підтримувати необхідний рівень капіталу

Грошові надходження створюють основу для фінансування витрат і забезпечення безперервності виробничо-комерційного циклу. Водночас витрати коштів формують зобов'язання підприємства, виконання яких визначає рівень його ділової репутації та фінансової надійності. Таким чином, кожна фінансова операція знаходить своє відображення у грошових потоках, а баланс між ними визначає здатність підприємства залишатися платоспроможним.

Рух грошових коштів можна розглядати як «кровоносну систему»

бізнесу: операційні потоки підтримують життєздатність підприємства у поточному періоді, інвестиційні забезпечують розвиток і модернізацію, а фінансові дають можливість залучати додаткові ресурси для зростання. Відсутність достатнього обсягу коштів або порушення їх обігу призводить до «збоїв» у функціонуванні підприємства, що може проявлятися у затримках розрахунків, падінні ліквідності, зростанні боргового навантаження й навіть у ризику неплатоспроможності [57].

Отже, грошові потоки є універсальним показником ефективності фінансово-господарської діяльності. Вони інтегрують у собі результати всіх бізнес-процесів, формують інформаційну базу для оцінки ліквідності та фінансової стійкості підприємства, а також створюють основу для ухвалення стратегічних управлінських рішень.

У сучасній економічній системі грошові кошти виконують комплекс функцій, які забезпечують ефективність господарської діяльності підприємства та його взаємодію з ринковим середовищем – табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Функції грошових коштів підприємства

Функція	Характеристика	Приклади прояву
Засіб обігу	Забезпечує обмін товарами та послугами, здійснення комерційних операцій	Розрахунки з постачальниками та покупцями
Засіб платежу	Використовується для погашення зобов'язань перед різними контрагентами	Виплата заробітної плати, сплата податків, погашення кредитів
Міра вартості	Дозволяє оцінювати товари, послуги та результати діяльності у грошовому виразі	Визначення ціни продукції, оцінка активів
Накопичення і заощадження	Створює резерви для майбутніх витрат і інвестицій	Формування амортизаційного фонду, резервного капіталу
Інвестиційна	Використовується для фінансування розвитку та модернізації	Придбання обладнання, інвестиції у нові проекти
Контрольна	Служить індикатором фінансового стану та стійкості підприємства	Аналіз ліквідності, оцінка платоспроможності

Функції грошових коштів тісно взаємопов'язані. Як засіб обігу вони забезпечують обмін результатами діяльності, а як засіб платежу гарантують виконання підприємством своїх фінансових зобов'язань. Виконуючи функцію

міри вартості, гроші слугують універсальним вимірювачем результатів діяльності та базою для складання звітності. Через функцію накопичення вони формують фінансову базу для розвитку підприємства, а завдяки інвестиційній - сприяють його модернізації й стратегічному зростанню [60]. Не менш важливою є контрольна функція, яка дає змогу оцінити ліквідність і фінансову стійкість, а також виявити слабкі місця в управлінні ресурсами. Таким чином, грошові кошти є фундаментальною складовою фінансово-господарської діяльності підприємства, яка забезпечує безперервність виробничих і комерційних процесів. Вони виступають найбільш ліквідними активами, формуються у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності й відображають реальні можливості підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання [57].

Розгляд економічної сутності та класифікації грошових коштів дав змогу встановити їх багатогранність та визначити основні ознаки, за якими вони групуються: місце зберігання, форма існування, валюта, джерела формування, призначення й рівень ліквідності. Це забезпечує зручність їх обліку, контроль за використанням і створює інформаційну базу для управління фінансовими ресурсами. Виконання грошовими коштами функцій засобу обігу, платежу, міри вартості, накопичення, інвестування та контролю підтверджує їх центральне місце в системі управління підприємством. Саме вони інтегрують у собі результати всіх господарських процесів і є основою фінансової стійкості, конкурентоспроможності та стратегічного зростання.

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

Проблематика обліку та управління грошовими коштами традиційно займає центральне місце у фінансовій науці та бухгалтерському обліку. Це зумовлено тим, що саме грошові ресурси є найліквіднішими активами підприємства та визначають його платоспроможність, фінансову стійкість і

перспективи розвитку. У сучасних умовах ринкової економіки значення ефективного управління грошовими потоками лише зростає, адже воно безпосередньо впливає на здатність підприємства адаптуватися до змін середовища, виконувати зобов'язання перед партнерами та державою, а також формувати стратегію зростання.

Наукові дослідження у цій сфері охоплюють широкий спектр питань: від визначення економічної сутності грошових коштів та їх функцій до формування методик оцінювання ліквідності й розроблення інструментів управління грошовими потоками. У працях вітчизняних і зарубіжних учених простежуються різні підходи до трактування категорії «грошові кошти», а також до їх ролі в системі фінансового менеджменту. Одні автори наголошують на облікових аспектах – правильності відображення коштів у фінансовій звітності та гармонізації національних стандартів із міжнародними. Інші акцентують увагу на аналітичних функціях – оцінці ліквідності, платоспроможності та рентабельності підприємств на основі руху грошових потоків.

Значну увагу приділено й проблемам контролю за використанням грошових коштів, адже неналежна організація облікових процедур і відсутність системного контролю можуть призвести до зниження доходів, зростання витрат, фінансових порушень і навіть втрати ділової репутації. У сучасній науковій літературі також активно обговорюються напрями вдосконалення управління грошовими потоками, зокрема через впровадження цифрових технологій, автоматизацію бухгалтерського обліку та застосування міжнародних стандартів фінансової звітності.

Отже, аналіз стану дослідженості проблеми дозволяє зробити висновок, що грошові кошти розглядаються не лише як об'єкт обліку, а й як стратегічний ресурс, від ефективності управління яким залежить фінансова стійкість і конкурентоспроможність підприємства. У роботі О. Степаненко [60; 61] досліджено економічну природу грошових потоків у системі обліку, менеджменту та мікро- і макроекономічних відносин; автором акцентовано

увагу на властивостях грошових потоків, які впливають на фінансову стабільність підприємства, визначено ризики та обґрунтовано підходи до їх оптимізації на основі принципу співвідношення ризику й доходу. У статті А. Гриліцької та А. Харченко [8] проаналізовано вплив грошових потоків на ліквідність і платоспроможність підприємства, систематизовано методи оцінки (коефіцієнтний аналіз, балансовий метод, платіжний календар, інтегральний підхід) та запропоновано практичні рекомендації щодо синхронізації надходжень і витрат з метою підвищення фінансової стійкості та зростання чистого грошового потоку. Наукові напрацювання В. Літвінової та Г. Панекіна [29] стосуються визначення сутності грошових потоків як економічної категорії, їх властивостей (безперервність, стабільність, регулярність) та ролі у фінансовому управлінні підприємством; автори підкреслили необхідність їх розгляду як динамічного процесу, що включає операційні, інвестиційні та фінансові складові, а також відзначили важливість для прогнозування фінансових результатів і стратегічного розвитку за умови подолання проблем, пов'язаних з відсутністю чіткої нормативної бази.

У статті С. Шубіної та М. Авакяна [73] розглянуто сучасні напрями вдосконалення системи управління грошовими потоками підприємств України. Автори виявили ключові недоліки у функціонуванні діючої системи та запропонували теоретичні підходи до її оптимізації як важливого елементу оцінки фінансового стану підприємства, наголошуючи, що вдосконалення управління потоками сприятиме підвищенню ефективності використання ресурсів і зміцненню фінансової стійкості. У дослідженні Ф. Філіпової, А. Атанасова, Р. Марінової та Т. Запрянової [66] проаналізовано значення Звіту про рух грошових коштів у процесі банківського кредитування. Автори підкреслили, що, попри визнання його важливості для оцінки ліквідності та кредитного ризику, на практиці він поступається Балансу та Звіту про фінансові результати; водночас виявлені проблеми з класифікацією потоків і регулюванням безготівкових операцій знижують аналітичну цінність звіту, що обґрунтовує необхідність удосконалення його структури для ефективного

використання у банківському секторі. У статті Л. Шкварчук та Р. Слав'юка [71] досліджено методику оцінювання інвестиційної привабливості підприємств на основі аналізу грошових потоків, де акцентовано на важливості часової, просторової та вартісної узгодженості потоків операційної та інвестиційної діяльності. Автори довели результативність кількісного підходу, що базується на аналізі граничних приростів у межах одного інвестиційного циклу, та запропонували універсальний інструментарій для порівняння потенціалів потоків і оцінювання обґрунтованості інвестиційних витрат у різних галузях і формах власності. Значний внесок зроблено у статті І. Вахович, І. Кривов'язюка, Н. Ковальчук, Л. Ковальської, В. Дорош та О. Бурбана [4], де проаналізовано вплив фінансових і нефінансових інструментів на власний капітал і грошові потоки машинобудівних підприємств України. На основі дослідження 36 індикаторів за 2010–2021 рр. визначено ключові чинники - банківське кредитування, витрати на дослідження й розробки, виробничі інвестиції, технічні метали та кредиторську заборгованість; їх вплив було представлено у моделі ранжованих інструментів, що демонструє напрями впливу на ринкову капіталізацію та формує основу для прийняття ефективних управлінських рішень.

У статті О. Гусевої, С. Легомінової, Р. Дименка, О. Воскобоєвої та О. Ромащенко [9] запропоновано методологічний підхід до управління конкурентними перевагами підприємств на основі збалансованості грошових потоків. Автори створили економіко-математичну модель оптимізації, побудовану за критерієм максимізації чистого дисконтованого грошового потоку, та визначили чотири типи NBIC-спрямування конкурентних переваг, інтегруючи Nano-, Bio-, Info- та Cogno-компоненти у систему управління. Такий підхід дозволяє забезпечити зростання фінансових ресурсів підприємств та посилити їх стратегічні позиції. У статті І. Хоми та О. Костюк-Пукаляк [69] удосконалено інструментарій оцінювання грошових потоків у сфері електронної комерції. Дослідники наголошують на важливості показника вільного грошового потоку як альтернативного критерію ефективності

діяльності, запропонувавши інтерпретацію у вигляді чистого вільного грошового потоку, який відображає здатність підприємства одночасно фінансувати розвиток, обслуговувати позики та стимулювати інвестиції. Водночас у статті І. Приходько [51] розглянуто нормативно-правове забезпечення та організаційні засади аудиту грошових коштів на аграрних підприємствах України. Авторка підкреслює, що контроль за грошовими коштами є ключовим чинником фінансової стабільності, але в аграрному секторі він ускладнюється сезонністю виробництва, нерівномірністю надходжень і значною питомою вагою готівкових операцій. Дослідження виявляє типові ризики аудиту, визначає основні етапи перевірки та наголошує на потребі вдосконалення нормативної бази з урахуванням галузевої специфіки й сучасних технологій контролю.

У статті Т. Прийдак, Т. Мокієнко, Р. Ліпського, О. Красоти та С. Пікуль [50] проаналізовано історичний розвиток і сучасні підходи до організації обліку грошових коштів в Україні та за кордоном. Автори зосередили увагу на завданнях обліку та документальному забезпеченні готівкових операцій, зокрема на вимогах Наказу про організацію роботи каси та дотриманні касової дисципліни. Водночас розглянуто зарубіжний досвід застосування касового методу і методу нарахування, особливості встановлення лімітів готівки в європейських країнах, а також перспективи цифровізації обліку, що ілюструються прикладом використання програмного продукту QuickBooks. У статті В. Шарманської та П. Чаплі [70] досліджено особливості аналізу показників Звіту про рух грошових коштів як одного з ключових інструментів оцінки діяльності підприємства. Автори систематизували підходи до аналізу фінансової звітності, що відображає рух коштів, визначили етапи дослідження та акцентували на практичних аспектах інтерпретації даних для оцінювання фінансової стійкості підприємства. У статті Н. Кузьменко, Н. Яценко, Р. Цигана та І. Манченко [24] розглянуто специфіку організації аудиту грошових коштів у контексті сталого розвитку. Дослідники узагальнили наукові підходи до перевірки руху коштів, визначили основні напрями аудиторської діяльності та

підкреслили роль документального підтвердження операцій. Як практичний результат запропоновано тест для оцінки стану внутрішнього контролю та план проведення аудиту у вигляді таблиці, що забезпечує чіткість організації процесу перевірки та підвищує її якість.

Аналіз сучасних наукових підходів свідчить, що грошові кошти та їх еквіваленти є ключовим елементом фінансової стабільності підприємств, однак їх облік та управління супроводжуються низкою проблем. Водночас науковці пропонують практичні рішення, спрямовані на вдосконалення системи обліку, оптимізацію грошових потоків та підвищення прозорості фінансових операцій – табл. 1.6.

Таблиця 1.6

Проблеми обліку грошових коштів та напрями їх вирішення

Проблема	Сутність	Можливі напрями вирішення
Відсутність єдиного підходу до визначення сутності грошових потоків	Різні трактування у національних та міжнародних стандартах	Уніфікація підходів, гармонізація з МСФЗ
Недосконалість нормативної бази	Обмеженість або суперечливість положень НП(С)БО та податкового законодавства	Оновлення та деталізація регуляторних норм
Складність контролю та інвентаризації	Порушення касової дисципліни, неточність даних	Впровадження чітких процедур інвентаризації та внутрішнього контролю
Недостатня прозорість звітності	Помилки у класифікації потоків, низька інформативність звітів	Удосконалення структури звіту про рух грошових коштів
Обмежене використання цифрових технологій	Традиційний підхід до обліку та контролю	Впровадження автоматизованих систем (ERP, QuickBooks тощо)

Таким чином, грошові кошти та їх облік становлять важливу основу фінансової стійкості та ліквідності підприємств. Виявлені проблеми, пов'язані з методологічними розбіжностями, нормативними обмеженнями та організаційними недоліками, знижують ефективність управління фінансовими ресурсами. Запропоновані напрями вдосконалення – гармонізація стандартів, удосконалення нормативної бази, посилення контролю та впровадження цифрових технологій – створюють передумови для підвищення прозорості й достовірності обліку.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Фермерське господарство створене з метою здійснення підприємницької діяльності у сфері сільського господарства для отримання прибутку та підвищення добробуту його засновника й членів господарства. Основний профіль діяльності відповідно до Статуту охоплює: вирощування зернових та бобових культур, насіння олійних культур, овочів і баштанних культур, а також коренеплодів та бульбоплодів.

Види діяльності підприємства, що відповідно до чинного законодавства потребують спеціальних дозволів або ліцензій, здійснюються лише за наявності відповідних документів. Господарство володіє відокремленим майном, має самостійний баланс, поточні та депозитні рахунки в банках, печатку, штампи, фірмові бланки та інші атрибути юридичної особи.

Підприємство може від свого імені укладати договори, набувати майнових і немайнових прав, нести відповідальність за власними зобов'язаннями, а також виступати позивачем і відповідачем у судових органах. Господарство не несе відповідальності за зобов'язаннями його учасників, а учасники, у свою чергу, не відповідають за борги господарства.

Облік результатів господарської діяльності здійснюється у формах оперативного, бухгалтерського та статистичного обліку відповідно до чинного законодавства. Відповідальність за організацію та достовірність обліку, своєчасне складання й подання фінансової звітності покладено на керівника господарства.

Бухгалтерія як структурний підрозділ господарства створюється і діє за наказом керівника. Головний бухгалтер у своїй діяльності керується законодавчими та нормативними актами України, Статутом підприємства,

посадовими інструкціями та внутрішніми розпорядженнями. Директор підприємства створює необхідні умови для належного ведення бухгалтерського обліку, забезпечує виконання всіма працівниками вимог щодо правильності оформлення та подання первинних документів.

Основними завданнями бухгалтерії підприємства є:

- ведення бухгалтерського обліку з використанням сучасних автоматизованих систем;
- формування достовірної інформації про господарські операції для потреб управління;
- складання фінансової, податкової та статистичної звітності;
- контроль за збереженням та раціональним використанням майна й ресурсів;
- дотримання облікової політики та внутрішніх нормативних документів;
- виявлення та мобілізація внутрішньогосподарських резервів;
- належне оформлення, зберігання та архівування облікових документів.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», облікова політика трактується як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання фінансової звітності. Для підприємства вона формується з урахуванням вимог чинних нормативних актів та особливостей господарської діяльності.

Облікова політика розглядається на двох рівнях:

- макрорівень – загальні вимоги, закріплені законодавством та стандартами бухгалтерського обліку;
- мікрорівень – внутрішні положення та методичні підходи, що визначають специфіку ведення обліку на підприємстві.

Рівні облікової політики наведено на рисунку 2.1.

Облікова політика підприємства охоплює принципи, методи та процедури, що застосовуються підприємством для складання і подання фінансової звітності. Її формування полягає у виборі з множини методичних прийомів тих, які найбільше відповідають реальним умовам функціонування

господарства. Обрані підходи мають забезпечувати повноту та достовірність відображення майнового й фінансового стану, а також результатів діяльності підприємства.

Рис. 2.1. Рівні облікової політики

Відповідальність за розробку та затвердження облікової політики підприємства несуть директор і головний бухгалтер. Вони визначають зміст та практичне застосування положень наказу про облікову політику, виходячи з потреб господарства. З даним документом повинні бути ознайомлені:

- керівник господарства, який відповідає за правильність і законність її формування;
- головний бухгалтер, що забезпечує методичну коректність і практичну реалізацію обраних положень;
- аудитор, для якого облікова політика є базовим об'єктом перевірки на

початковому етапі контролю;

- податкові органи, адже багато положень політики впливають на визначення об'єктів оподаткування.

При її формуванні враховуються принципи майнової відокремленості та безперервності діяльності підприємства, послідовності застосування методів і своєчасного відображення фактів господарського життя. Процес підготовки Наказу про облікову політику зображено на рис. 2.2.

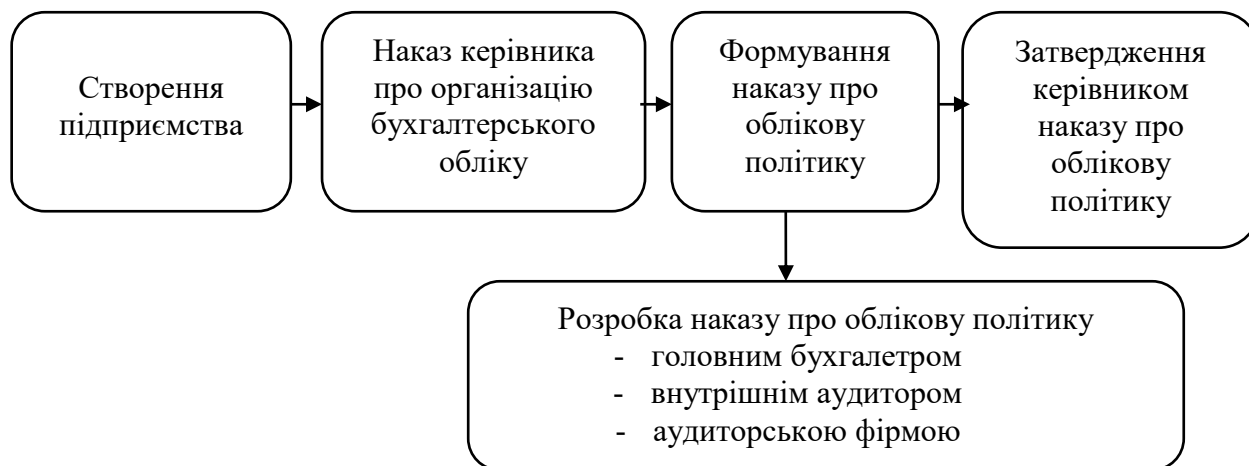

Рис. 2.2. Схема формування Наказу про облікову політику

До основних документів, що формалізують облікову політику, належать внутрішні інструкції, положення, правила, а також рішення власників. Конкретна форма документації визначається внутрішніми регламентами підприємства. Наказ про облікову політику є одним із перших документів, який використовують аудитори, податкові інспектори та інші контролюючі органи при перевірці фінансово-господарської діяльності.

Положення наказу зазвичай включають такі розділи:

1. Загальні положення.
2. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві.
3. Методи оцінки активів і зобов'язань.
4. Визнання доходів і витрат.
5. Порядок складання та подання звітності.
6. Відповідальність за дотримання облікової політики.

Наказ про облікову політику є одним із базових документів, що регламентує організацію бухгалтерського обліку на підприємстві. Він використовується під час перевірок податковими органами, аудиторськими фірмами та іншими контролюючими структурами. На підприємстві положення облікової політики закріплюються в наказі керівника, який передбачає такі ключові розділи:

1. Організація роботи бухгалтерської служби. У цьому розділі визначається форма ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, розподіл прав та обов'язків головного бухгалтера, а також порядок взаємодії бухгалтерії з іншими структурними підрозділами господарства.

2.Методика бухгалтерського обліку. Описуються способи та методи ведення обліку, що впливають на формування показників фінансової звітності й прийняття управлінських рішень. Зокрема, визначаються правила оцінки активів і зобов'язань, методи нарахування амортизації, порядок визнання доходів і витрат.

3. Організаційно-технічні аспекти. Фіксується форма ведення бухгалтерського обліку (автоматизована чи журнально-ордерна), затверджується робочий план рахунків, система внутрішньогосподарського обліку, звітності й контролю. У цьому ж розділі визначаються правила документообігу, технологія обробки облікової інформації, порядок ведення реєстрів аналітичного обліку, а також встановлюються строки та кількість проведення інвентаризацій.

Отже, облікова політика підприємства являє собою сукупність принципів, методів і процедур, які забезпечують формування достовірної, повної та своєчасної інформації про майновий і фінансовий стан підприємства, результати його діяльності. Її основна мета полягає у створенні надійної інформаційної бази для користувачів фінансової звітності з метою прийняття ефективних управлінських і контрольних рішень.

У складі облікової політики підприємства окреме місце займають питання організації обліку грошових коштів, оскільки вони є найбільш ліквідними

активами та безпосередньо впливають на платоспроможність і фінансову стійкість господарства.

У наказі про облікову політику передбачено:

1. Ведення обліку грошових коштів здійснюється згідно з вимогами НП(С)БО та Плану рахунків бухгалтерського обліку. Для цього застосовуються рахунки класу 3, зокрема рахунок 30, 31 та субрахунки для відображення коштів у національній та іноземній валютах.

2. Документальне оформлення операцій проводиться відповідно до Положення про ведення касових операцій та Інструкції про безготівкові розрахунки. Для обліку руху готівки використовуються прибуткові та видаткові касові ордери, касова книга; для обліку безготівкових операцій – виписки банку з додатками.

3. Порядок проведення інвентаризації грошових коштів визначено наказом керівника: інвентаризація каси здійснюється не рідше одного разу на квартал, а залишків коштів на рахунках – на дату складання річної звітності.

4. Аналітичний облік ведеться у розрізі каси підприємства, поточних та валютних рахунків, депозитних рахунків та коштів у дорозі. Це дає змогу своєчасно контролювати стан розрахунків і виявляти відхилення.

5. Оцінка грошових коштів у звітності здійснюється за номінальною вартістю. Операції в іноземній валюті відображаються у гривні за курсом НБУ на дату здійснення операції, а курсові різниці визнаються у складі доходів або витрат відповідно до НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів».

6. Контроль за збереженням грошових коштів покладається на головного бухгалтера, який відповідає за правильність оформлення касових і банківських документів, дотримання касової дисципліни та повноту відображення операцій у бухгалтерському обліку.

Таким чином, положення облікової політики підприємства у сфері грошових коштів спрямовані на забезпечення прозорості, достовірності та контролю за їх рухом, що створює надійну інформаційну базу для управлінських рішень і фінансового планування.

2.2. Облік грошових коштів

Грошові кошти є основою забезпечення безперервності господарської діяльності підприємства, оскільки саме вони виступають універсальним засобом платежу та гарантією виконання фінансових зобов'язань. Наявність достатнього обсягу ліквідних коштів дозволяє підприємству своєчасно розраховуватися з постачальниками, виплачувати заробітну плату працівникам, здійснювати податкові платежі, інвестувати у розвиток виробництва та підтримувати платоспроможність на належному рівні. Тому належний облік і контроль грошових коштів є однією з ключових складових фінансового управління в аграрному секторі.

На підприємстві організація обліку готівкових і безготівкових коштів здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства, Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, нормативів Національного банку України та внутрішніх регламентів господарства. Кожна операція з руху грошових коштів повинна бути підтверджена первинними документами уніфікованої форми, що забезпечує достовірність облікових даних та створює базу для складання фінансової звітності.

Особлива увага приділяється касовим операціям, адже в аграрних підприємствах вони мають високу частку у розрахунках із постачальниками, покупцями та працівниками. Для документування надходження та витрачання готівки використовуються прибуткові та видаткові касові ордери, які оформлюються з дотриманням усіх вимог законодавства – рис. 2.3. Щоденно підбиваються підсумки у касовій книзі, де фіксуються всі проведені касові операції, а фактичний залишок коштів звіряється із записами бухгалтерського обліку. Для запобігання повторному використанню касових документів касир проводить їх погашення спеціальним штампом.

Рух грошових коштів у касі та на банківських рахунках відображається у відповідних регістрах на підставі звітів касира та банківських виписок з доданими первинними документами. Така система дозволяє не лише

контролювати законність та своєчасність проведення операцій, а й своєчасно виявляти відхилення чи порушення.

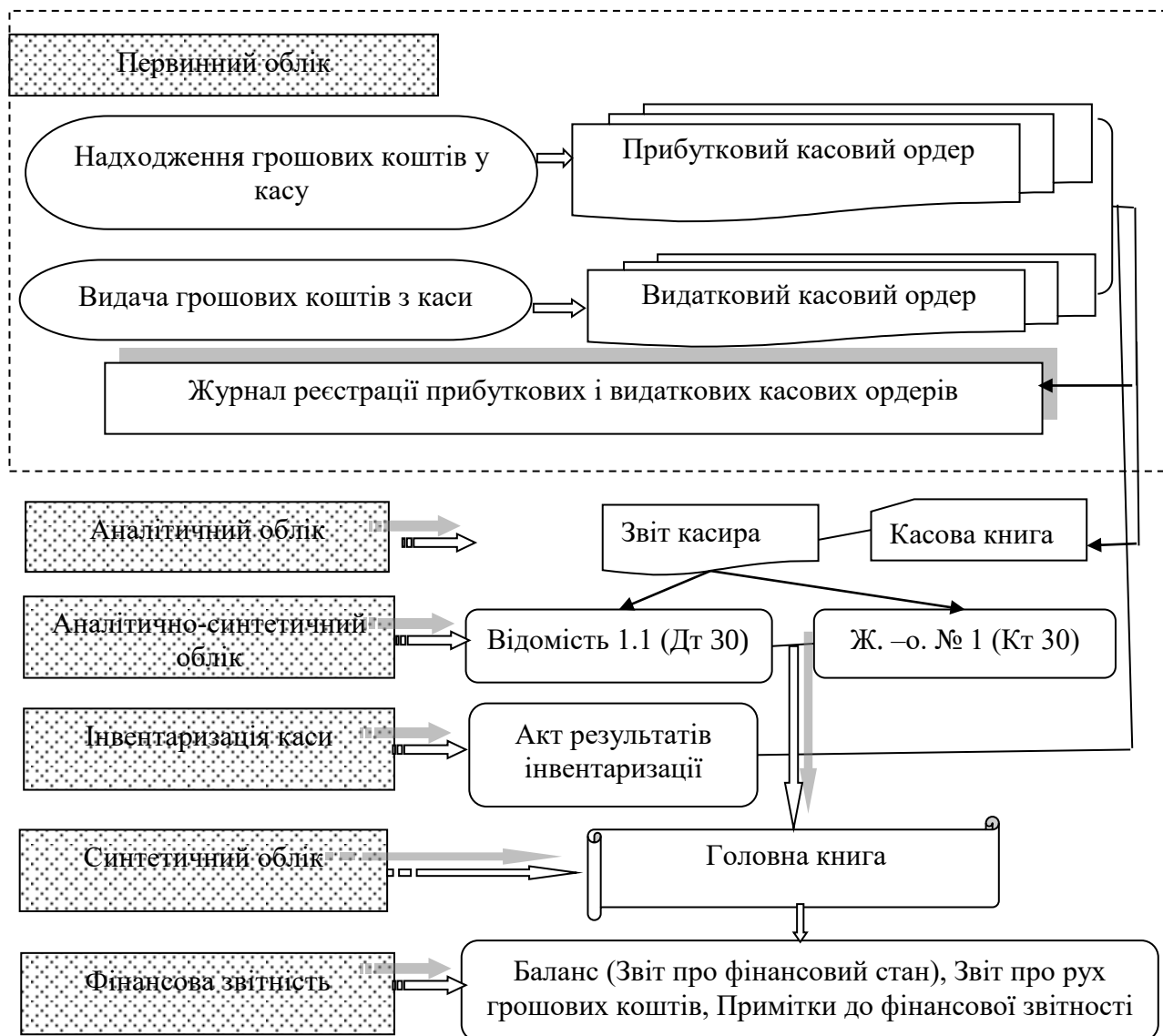

Рис. 2.3. Ілюстративне зображення схеми документування касових операцій

Таким чином, облік грошових коштів у підприємства виконує дві взаємопов'язані функції: з одного боку - забезпечує контроль за рухом ліквідних активів, а з іншого - створює інформаційну базу для прийняття управлінських рішень. Саме завдяки якісно організованому обліку підприємство здатне підтримувати фінансову стабільність, планувати розвиток та ефективно управляти своїми ресурсами. Важливим елементом такого процесу є ведення первинних документів, зокрема касової книги, яка відображає всі операції з готівковими коштами та забезпечує прозорість руху

фінансів.

Таблиця 2.1

Касова книга підприємства (витяг)

Номер документу	Від кого отримано чи кому видано	Номер рахунку, субрахунку	Надходження	Видаток
Залишок на початок дня			-	2 150,00
Прибутковий ордер № 101	Прийнято від ФОП Савченко І. М.	361	4 320,00	-
Прибутковий ордер № 102	Прийнято від ТОВ «Агроальянс»	361	2 150,50	-
Прибутковий ордер № 103	Прийнято від ФОП Коваленко Л. П.	361	780,00	-
Прибутковий ордер № 104	Прийнято від ФГ «Весна»	361	6 450,00	-
Видатковий ордер № 21	Видано ПрАТ «Полтаваобленерго»	311	-	8 900,00
Видатковий ордер № 22	Видано ПП «Агросервіс»	311	-	1 700,00
Прибутковий ордер № 105	Прийнято від ПП «Фруктосвіт»	361	1 260,75	-
Прибутковий ордер № 106	Прийнято від ОСГ Петренко С. В.	361	540,00	-
Разом за день			15 501,25	10 600,00
Залишок на кінець дня			-	7 051,25
у тому числі на зарплату			-	2 500,00

Як видно з наведеного витягу касової книги, протягом дня на підприємстві було зафіксовано значний обсяг надходжень готівки в сумі 15 501,25 грн, основними джерелами яких стали розрахунки з контрагентами - як із фермерськими господарствами та приватними підприємцями, так і з товариствами-партнерами. Це свідчить про активну господарську діяльність і належний рівень ділової співпраці підприємства.

Водночас видатки становили 10 600,00 грн, серед яких ключовими напрямками були оплата енергоносіїв та розрахунки з постачальниками матеріально-технічних ресурсів. Така структура грошових потоків відображає не лише операційні потреби господарства, а й його здатність забезпечувати своєчасне виконання фінансових зобов'язань.

Залишок коштів у касі на кінець дня склав 7 051,25 грн, що свідчить про достатній рівень ліквідності та наявність вільних ресурсів для покриття

нагальних потреб, зокрема виплати заробітної плати працівникам у сумі 2 500,00 грн. Таким чином, організація касових операцій на підприємстві забезпечує не лише контроль за рухом коштів, а й створює умови для фінансової стабільності господарства.

Для обліку наявності та руху грошових коштів у касі підприємства використовується рахунок 30 «Готівка». Типова кореспонденція з обліку касових операцій включає такі приклади:

1. Надходження готівки:

- отримано оплату від покупців за реалізовану продукцію підприємства :

Дт 301 Кт 361 – 12 800 грн;

- повернення невикористаних підзвітних сум: Дт 301 Кт 372 – 520 грн;

- одержано кошти з банку для забезпечення господарських потреб: Дт 301 Кт 311 – 25 000 грн;

- виручка від реалізації продукції через власний торговий кіоск: Дт 301 Кт 702 – 8 750 грн;

- внески засновників для поповнення обігових коштів: Дт 301 Кт 46 – 15 000 грн;

- аванси від замовників за майбутні поставки зерна: Дт 301 Кт 681 – 10 200 грн;

- - надходження від орендарів за використання техніки господарства: Дт 301 Кт 377 – 4 100 грн.

2. Вибуття готівкових коштів:

- здано виручку на поточний рахунок у банку: Дт 311 Кт 301 – 9 600 грн;

- видано підзвіт агроному на придбання паливно-мастильних матеріалів: Дт 372 Кт 301 – 3 200 грн;

- здійснено оплату передплати на спеціалізовану аграрну літературу: Дт 39 Кт 301 – 480 грн;

- видано короткострокову позику працівнику: Дт 377 Кт 301 – 7 000 грн;

- виплачено заробітну плату трактористам: Дт 661 Кт 301 – 18 500 грн;

- проведено розрахунок з постачальниками запасних частин готівкою: Дт

685 Кт 301 – 5 430 грн.

Безготівкові розрахунки між підприємством та його контрагентами здійснюються через уповноважений банк – АТ «Приватбанк» за укладеними договорами на розрахунково-касове обслуговування – рис. 2.4.

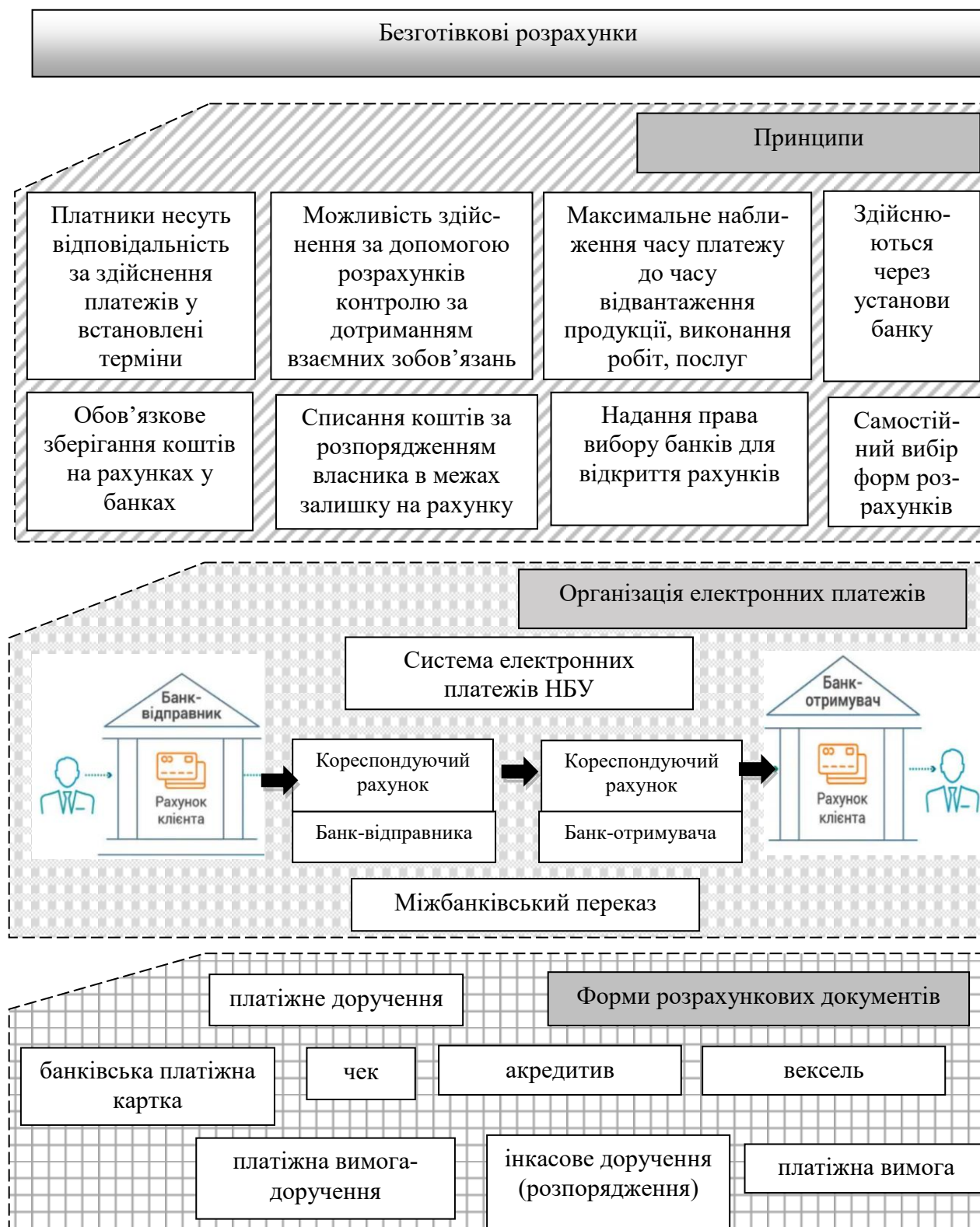

Рис. 2.4. Ілюстративне зображення елементів безготівкових розрахунків

У підприємства відкрито поточний рахунок у національній валюті в АТ КБ «ПриватБанк» – UA423052990000026004321478963. Безготівкові розрахунки господарство здійснює переважно за допомогою платіжних доручень, що є найбільш поширеною формою взаєморозрахунків із контрагентами. Сутність цієї форми полягає в тому, що власник рахунку (підприємство) надає доручення обслуговуючому банку (АТ КБ ПриватБанк) перерахувати визначену суму коштів зі свого рахунку на рахунок постачальника або іншого партнера за поставлену продукцію, виконані роботи чи надані послуги. Платіжне доручення – це розрахунковий документ, яким клієнт банку доручає обслуговуючій установі здійснити переказ певної суми зі свого рахунку на рахунок отримувача. Цей документ підтверджує законність операції та є підставою для відображення господарської операції в бухгалтерському обліку. Механізм проведення розрахунків платіжними дорученнями відображено на рис. 2.5.

Рис. 2.5. Розрахунки платіжними дорученнями

Для своєчасного та достовірного відображення господарських операцій у регістрах бухгалтерського обліку у підприємства розроблено та затверджено графік документообігу (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Графік документообігу підприємства (витяг)

Операція, за якою оформляється документ	Найменування та форма документа	Кількість примірників	Відповідальний за оформлення	Строк виконання
Перерахування коштів	Платіжне доручення	2	головний бухгалтер	протягом 5 робочих днів з дати виписки
Отримання готівки з банку	Чек на отримання готівки	1	касир	у день здійснення операції
Виплата заробітної плати	Розрахунково-платіжна відомість	2	бухгалтер з нарахування ЗП	щомісячно, до 7 числа наступного місяця
Розрахунки з постачальника ми	Акт приймання-передачі, рахунок-фактура	2	завідувач складом, бухгалтер	протягом 3 робочих днів після отримання товару/послуги

АТ КБ «ПриватБанк» щоденно формує виписки з поточного рахунку підприємства (табл. 2.3), до яких долучаються підтвердні документи. Облік операцій за рахунком 31 «Рахунки в банках» здійснюється саме на підставі цих виписок. За наявності у господарства кількох розрахункових субрахунків відкриваються окремі аналітичні рахунки, що дає змогу деталізувати інформацію про рух коштів.

Таблиця 2.3

Рух коштів по рахунку підприємства за період 10–15 травня 2025 р. (витяг)

Дата	Витрати	Надходження	Рахунок	Код банку	ЄДРПОУ/ПН	Клієнт/Контрагент	Док. №
1	2	3	4	5	6	7	8
12/03/2025	1 250,40	—	2600xx	305299	42128705	ТОВ «Агро-Трейд Полтава»	51024
						Оплата за дизельне паливо 400 л, рах. № 54 від 10.03.2025 р., ПДВ 20% = 208,40 грн	

Продовж. табл. 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8
12/03/2025	3 600,00	—	2600xx	325365	39222853	ПП «Механік-Сервіс»	51025
						Оплата за ремонт сівалки, акт № 7 від 09.03.2025 р., ПДВ 20% = 600 грн	
13/03/2025	—	18 450,00	2600xx	331401	2894710043	ФОП Бондаренко А. Ю.	196
						Оплата за реалізоване зерно пшениці, накладна № 21 від 11.03.2025 р., ПДВ 14% = 2 265,79 грн	
14/03/2025	5 200,00	—	2600xx	380805	41458096	ТОВ «Запчастини-Авто»	51026
						Оплата за запчастини до трактора, рах. № 88 від 10.03.2025 р., ПДВ 20% = 866,67 грн	
15/03/2025	—	25 000,00	2600xx	334851	34604386	ТОВ «Зерно-Продукт»	28601
						Надходження коштів за реалізацію кукурудзи, договір № 15 від 05.03.2025 р., ПДВ 14% = 3 070,18 грн	
15/03/2025	—	12 800,00	2600xx	320649	38734018	ТОВ «Соняшник-Агро»	31601
						Оплата за продаж соняшнику, накладна № 18 від 12.03.2025 р., ПДВ 14% = 1 572,98 грн	

Для обліку наявності та руху грошових коштів, які перебувають на рахунках у банку підприємства, використовується рахунок 31 «Рахунки в банках». Цей рахунок призначений для відображення операцій з коштами, що знаходяться на поточних рахунках і використовуються для розрахунків з

постачальниками, підрядниками, бюджетом, працівниками та іншими контрагентами. Для безготівкових розрахунків на підприємстві застосовується субрахунок 311 «Поточні рахунки в національній валюті». У табл. 2.4 наведено типову кореспонденцію з обліку грошових коштів на рахунках у банку за 2024 р.

Таблиця 2.4

Господарські операції і їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку, 2024 р.

Зміст операції	Дт	Кт	Сума, грн
Готівка з каси здана на поточний рахунок у ПриватБанку	311	301	4 200
Поступили кошти від покупця – ТОВ «Агро-Трейд» за реалізовану пшеницю	311	361	22 500
Отримано довгострокову фінансову допомогу на поворотній основі	311	55	18 000
Поступили кошти від інших дебіторів (ФОП Лисенко М. В.)	311	377	1 950
Отримано довгострокову позику банку	311	50	70 000
Отримано короткострокову позику банку	311	60	15 800
Надійшла орендна плата від ПП «Сервіс-Агро» за використання техніки	311	611	5 200
Отримано дивіденди від участі в діяльності іншого підприємства	311	373	2 100
Поступили кошти від ТОВ «БудАгроКомплект» за реалізовані запаси	311	36	9 450
Знято кошти з поточного рахунку для поповнення каси	301	311	3 200
Перераховано передплату за періодичні видання	39	311	1 050
Здійснено передоплату ТОВ «Метал Сіті» за матеріали (у т. ч. ПДВ)	371	311	6 200
	641	311	1 240
Перераховано з поточного рахунку податки (ПДВ, податок на доходи, ЄСВ тощо)	641	311	7 800
Погашена короткострокова позика банку	601	311	4 500
Погашена довгострокова позика банку	501	311	6 800
Перераховано заробітну плату працівникам	661	311	34 600

У сукупному грошовому обороті підприємства переважають безготівкові розрахунки, адже вони забезпечують швидкість виконання платежів, економію витрат, пов'язаних із перевезенням та зберіганням готівки, а також підвищують рівень фінансової дисципліни. Разом із тим ефективність грошових операцій залежить не лише від форми розрахунків, а й від належного контролю за їх обліком та відображенням у фінансовій звітності.

Інвентаризація грошових коштів є одним із ключових інструментів

внутрішнього контролю, що забезпечує достовірність бухгалтерського обліку та фінансової звітності. На підприємстві вона спрямована на перевірку фактичної наявності грошових коштів у касі та на банківських рахунках, а також на підтвердження їх відповідності даним облікових регістрів. Особливе значення інвентаризація має в умовах аграрного виробництва, де грошові потоки характеризуються сезонністю та нерівномірністю.

Процес інвентаризації здійснюється за наказом керівника, яким визначається склад інвентаризаційної комісії, терміни проведення та об'єкти перевірки. До перевірки залучається матеріально відповідальна особа, що забезпечує прозорість та об'єктивність результатів. Під час інвентаризації проводиться фактичний перерахунок готівки, перевіряються грошові документи та здійснюється звіряння із залишками в касовій книзі. Виявлені відхилення - нестачі або надлишки - документально фіксуються та відображаються в обліку з подальшим прийняттям управлінських рішень щодо їх врегулювання.

Щодо банківських рахунків, інвентаризація ґрунтується на звіянні даних бухгалтерського обліку із банківськими виписками. У разі виявлення сум у дорозі чи тимчасових розбіжностей вони відображаються на відповідних рахунках до моменту остаточного зарахування. Важливою частиною інвентаризації є перевірка правильності оформлення первинних документів, своєчасності відображення операцій та відповідності залишків встановленим лімітам каси.

Таким чином, інвентаризація на підприємстві виконує не лише функцію підтвердження залишків грошових коштів, а й слугує засобом підвищення фінансової дисципліни, мінімізації ризиків і забезпечення довіри до інформації, що використовується для управлінських та податкових цілей. Для досягнення зазначених результатів важливим є чітке дотримання процедур і етапів контролю, що дозволяє забезпечити прозорість процесу та уникнути розбіжностей між фактичними і обліковими даними. Саме послідовність проведення інвентаризації є визначальною умовою її ефективності, адже від

правильності та повноти виконання кожного етапу залежить достовірність сформованих результатів.

Таблиця 2.5

Послідовність проведення інвентаризації грошових коштів

Етап	Зміст робіт	Відповідальні особи	Документальне оформлення
1. Підготовчий	Видання наказу про проведення інвентаризації, визначення складу комісії, об'єктів та строків	Директор господарства	Наказ про проведення інвентаризації
2. Перевірка каси	Фактичний перерахунок готівки, перевірка грошових документів (ордери, відомості), звіряння із касовою книгою	Комісія, касир	Акт інвентаризації каси
3. Перевірка банківських рахунків	Звіряння даних обліку з банківськими виписками, уточнення сум у дорозі	Головний бухгалтер	Акт звірки з банком
4. Виявлення розбіжностей	Фіксація нестач чи надлишків, визначення причин, підготовка пояснень	Комісія, матеріально відповідальна особа	Довідка про виявлені відхилення
5. Оформлення результатів	Узагальнення даних, складання інвентаризаційного опису і протоколу засідання комісії	Голова комісії	Протокол, інвентаризаційний опис
6. Відображення результатів в обліку	Внесення коригувальних записів у реєстри бухгалтерського обліку, прийняття управлінських рішень	Бухгалтерія	Бухгалтерські довідки, наказ керівника

У ході проведення інвентаризації оптимальним результатом є повна відповідність фактичних залишків грошових коштів даним бухгалтерського обліку та підтверджувальним документам. Якщо ж комісією зафіксовано наявність готівки, яка не підтверджена прибутковими касовими ордерами чи іншими первинними документами, така сума розглядається як надлишок і відображається в обліку проведенням: Дт 301 Кт 719. У випадку виявлення нестачі готівкових коштів її відшкодовує матеріально відповідальна особа, з якою укладено договір про повну індивідуальну матеріальну відповідальність (зазвичай касир). У бухгалтерському обліку така операція відображається проведенням: Дт 947 – Кт 301.

З метою підвищення достовірності обліку грошових коштів та удосконалення системи внутрішнього контролю доцільним є впровадження

робочого документа внутрішнього контролю руху грошових коштів. Такий документ слугуватиме інструментом для регулярної звірки даних банківських виписок, прибуткових і видаткових касових ордерів та бухгалтерських регістрів за рахунками 30 і 31. Його застосування дозволить забезпечити повноту відображення операцій у системі бухгалтерського обліку, своєчасно виявляти розбіжності та мінімізувати ризики викривлення фінансової звітності. Крім того, робочий документ виконуватиме функцію внутрішнього аудиту, сприяючи контролю за дотриманням касової дисципліни, правильністю документального оформлення операцій і своєчасністю їх відображення в облікових регістрах. Використання такого інструмента підвищить прозорість руху грошових потоків, зменшить ризик фінансових порушень і створить надійну інформаційну базу для ухвалення управлінських рішень.

Таблиця 2.6

**Робочий документ внутрішнього контролю руху грошових коштів
підприємства (приклад заповнення)**

Дата перевірки	Джерело даних	За первинними документами, грн	У регістрах, грн	За банківською випискою / касовою книгою, грн	Виявлені розбіжності	Примітки, заходи реагування	Відповідальний
15.03.2025	ПКО №12	8 500,00	8500,00	8 500,00	Немає	-	Касир / бухгалтер
15.03.2025	ВКО №7	6 200,00	6200,00	6 200,00	Немає	-	Касир / бухгалтер
15.03.2025	Банківська виписка (ПриватБанк)	25 000,00	25000,0	25 000,00	Немає	-	Головний бухгалтер
15.03.2025	Касова книга	Залишок 5 430,00	5430,00	5 430,00	Немає	-	Касир

Наведена форма робочого документа дозволяє здійснювати поетапну перевірку відповідності даних різних джерел – первинних документів, бухгалтерських регістрів та банківських виписок. Для кожної операції фіксується дата, сума та відповідальний виконавець. У графі «Виявлені розбіжності» передбачено можливість оперативно зазначати помилки чи

невідповідності, що підлягають виправленню. Це створює ефективний інструмент для своєчасного виявлення порушень, посилює касову дисципліну та сприяє формуванню достовірної інформаційної бази для управлінських рішень.

Фінансова звітність фермерського господарства належить до звітності загального призначення та формується з метою достовірного відображення фінансового стану та результатів діяльності підприємства для задоволення інформаційних потреб широкого кола користувачів під час прийняття ними економічних рішень. При її складанні господарство дотримується вимог чинних національних нормативно-правових актів України щодо організації бухгалтерського обліку та подання фінансової звітності.

У процесі ведення бухгалтерського обліку та підготовки фінансової звітності на підприємстві застосовуються професійні судження, методичні положення та принципи, які забезпечують однозначність тлумачення та достовірність фінансової інформації. Повний комплект фінансової звітності досліджуваного підприємства включає Баланс (ф. №1-м), Звіт про фінансові результати (ф. №2-м) та інші форми відповідно до законодавства.

Оскільки підприємство належить до категорії малих, для забезпечення керівництва актуальною інформацією про наявність грошових коштів використовується Баланс (ф. №1-м). Зокрема, у рядку 1165 «Грошові кошти та їх еквіваленти» підприємства відображає дані про залишки на рахунках бухгалтерського обліку 30 та 31, що дозволяє контролювати стан ліквідності та забезпечувати фінансову стабільність господарства.

Для підприємств, які подають повний комплект фінансової звітності, основним документом щодо відображення руху грошових коштів є форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів». Залежно від обраного способу складання цей звіт формується за прямим методом (форма № 3) або непрямим методом (форма № 3-н). У практиці більшості вітчизняних підприємств застосовується саме прямий метод, оскільки він надає більш деталізовану інформацію про надходження та використання грошових коштів.

На прикладі діяльності підприємства можна розглянути порядок складання Звіту про рух грошових коштів за прямим методом.

Таблиця 2.7

Залишки по рахунках та приклади господарських операцій

Господарська операція	Сума, грн	Дт	Кт	Код рядка ф. № 3
Отримано в касу готівку з банку	45 000	301	311	—*
Оплачено постачальнику насіння та добрив	58 000	631	311	3100
Сплачено відсотки за банківським кредитом	1 200	684	311	3360
Погашено короткострокову позику	12 500	601	311	3350
Отримано оплату від покупців за продукцію	22 000	311	361	3000
Виплачено заробітну плату працівникам	27 000	661	301	3105
Повернуто залишок готівки на рахунок у банку	15 000	311	301	—

Таблиця 2.8

Алгоритм складання Звіту про рух грошових коштів (прямий метод)

Стаття	Код рядка	Сума, грн
Операційна діяльність		
Надходження від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000	22 000
Витрачання на оплату товарів, робіт, послуг	3100	(58 000)
Витрачання на оплату праці	3105	(27 000)
Зобов'язання з податків і зборів	3115	0
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195	(63 000)
Інвестиційна діяльність		
Надходження від реалізації необоротних активів	3205	0
Витрачання на придбання необоротних активів	3255	0
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295	0
Фінансова діяльність		
Погашення позик	3350	(12 500)
Сплата процентів	3360	(1 200)
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395	(13 700)
Грошові кошти на початок періоду	3405	120 000
Чистий рух грошових коштів	3400	(76 700)
Грошові кошти на кінець періоду	3415	43 300

Таким чином, підприємство може на власний розсуд обирати метод складання Звіту про рух грошових коштів, однак обов'язковою умовою є внесення відповідних положень до Наказу про облікову політику в частині формування фінансової звітності.

Крім того, склад і структура грошових коштів деталізуються у Примітках до річної фінансової звітності, де наводиться розшифрування залишків за рахунками 30 «Готівка» та 31 «Рахунки в банках».

Отже:

1. Первинний облік на підприємстві організовано належним чином: господарство забезпечене необхідними бланками документів, первинна документація складається своєчасно, а правильність її заповнення контролюється головним бухгалтером.
2. Організація обліку грошових коштів відповідає сучасним вимогам і забезпечує надання повної, достовірної та актуальної інформації про їх стан та рух.
3. Фінансова звітність підприємства формується з дотриманням принципів бухгалтерського обліку, що гарантує її прозорість та корисність для внутрішніх і зовнішніх користувачів.

2.3. Податкові аспекти обліку грошових операцій

Підприємство є платником як загальнодержавних, так і місцевих податків та веде окремий податковий облік. Об'єктами податкового обліку виступають бази й об'єкти оподаткування тих податків, які нараховуються та сплачуються підприємством. Фермерське господарство застосовує спрощену систему оподаткування та є платником єдиного податку четвертої групи. В бухгалтерському обліку нарахування єдиного податку відображається проведенням: Дт 91 Кт 641, а його сплата – Дт 641 Кт 311. Сплата податку здійснюється поквартально протягом 30 календарних днів у таких пропорціях: у I та II кварталах – 10 %, у III кварталі – 50 %, у IV кварталі – 30 %.

Для підприємства можна розглянути приклади операцій із грошовими коштами, які є об'єктами оподаткування:

1. Проценти за строковими депозитами. Такі доходи належать до пасивних і оподатковуються податковим агентом (банком) під час їх нарахування за ставками: ПДФО – 18 % та військовий збір – 5 %. Банк перераховує податки з нарахованих процентів не пізніше 30 календарних днів,

наступних за місяцем отримання доходу.

2. Операції з іноземною валютою. Під час здійснення авансових розрахунків у валюті (як при перерахуванні авансу постачальнику, так і при отриманні авансу від покупця) зобов'язання визнаються за курсом НБУ на дату операції. Утворюється монетарна стаття (дебіторська чи кредиторська заборгованість), яка підлягає погашенню у валюті. На дату фактичного розрахунку діє інший курс НБУ, ніж на дату виникнення заборгованості, що формує курсову різницю, яка обліковується відповідно до вимог П(С)БО.

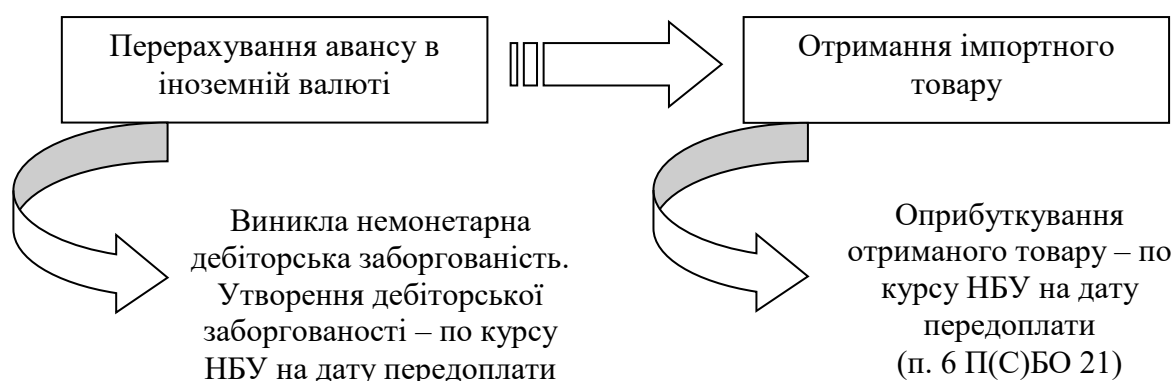

Рис. 2.6. Особливості перерахунку операції в інвалюті в гривні в разі здійснення авансової оплати в інвалюті за товар

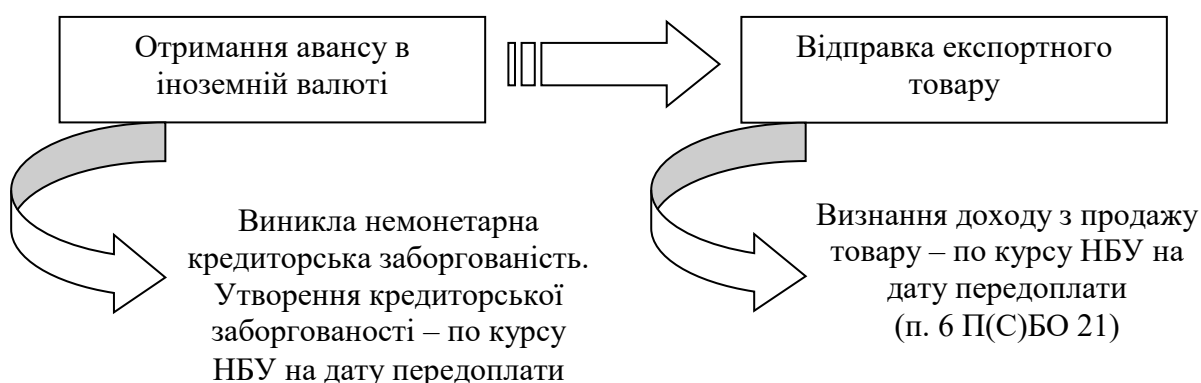

Рис. 2.7. Особливості перерахунку операції в інвалюті в гривні в разі отримання авансової оплати в інвалюті від покупця

Курсова різниця – це різниця між оцінками однакової кількості одиниць іноземної валюти, перерахованої за різними валютними курсами (п. 4 П(С)БО 21). Основні правила визначення курсових різниць: вони обчислюються

виключно за монетарними статтями балансу; для розрахунку застосовується офіційний курс НБУ; їх визначають на кожен дату балансу, а також на дату здійснення господарської операції. Розрахунок курсової різниці виконується за формулою:

$$КР = СГО \times (K2 - K1), \quad (2.1)$$

де:

КР - сума курсових різниць; СГО - сума господарської операції (монетарної статті); K1 - курс НБУ на дату виникнення монетарної статті чи дату балансу (залежно від того, яка подія сталася пізніше); K2 - курс НБУ на дату визначення курсової різниці (на дату балансу чи на дату розрахунків).

У бухгалтерії курсові різниці відображають залежно від результату такого розрахунку та виду операції – рис. 2.9:

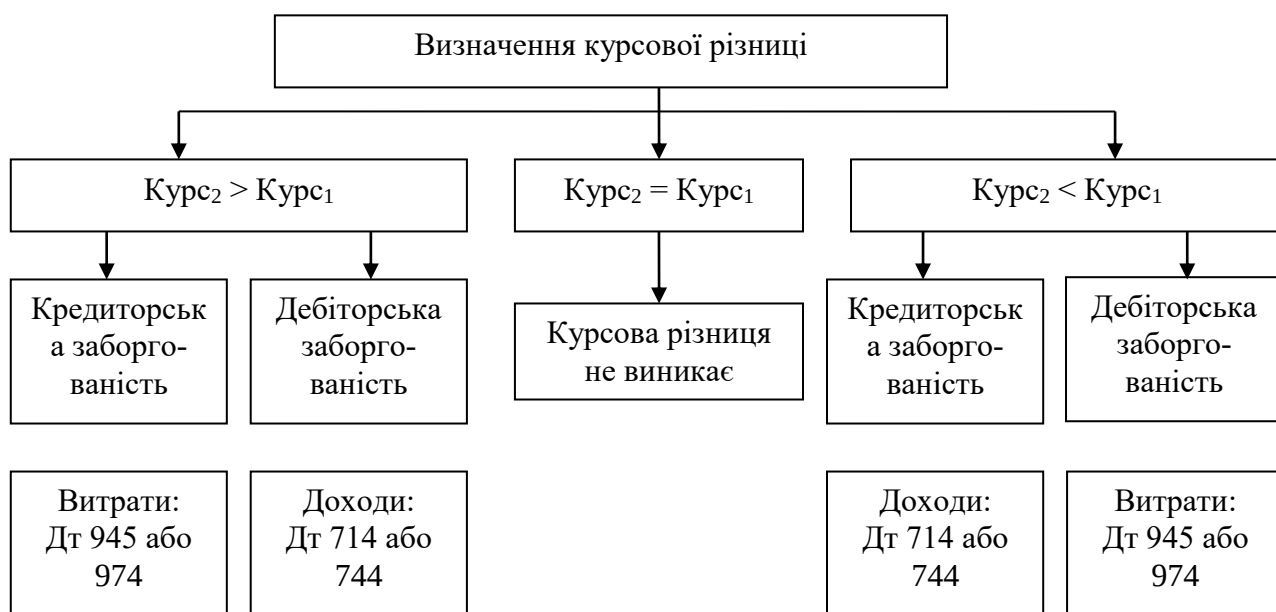

Рис. 2.8. Методика визначення курсових різниць

Окрему увагу слід приділити оподаткуванню готівкових розрахунків. Законодавство встановлює чіткі ліміти на їх використання: до 10 тис. грн у взаємовідносинах із фізичними особами та до 50 тис. грн у розрахунках між суб'єктами господарювання. Перевищення цих меж тягне за собою застосування штрафних санкцій з боку контролюючих органів. Крім того, всі операції з готівкою підлягають відображенню у касовій книзі та, у випадках

передбачених законодавством, через реєстратори розрахункових операцій (РРО/ПРРО). Це забезпечує прозорість руху коштів і унеможливорює їхнє використання поза обліком.

Для підприємства податковий облік грошових операцій має практичне значення, адже саме у цій сфері найчастіше виникають податкові зобов'язання та ризики: сплата податків із процентних доходів, відображення курсових різниць, дотримання вимог до готівкових операцій і руху коштів на банківських рахунках. Своєчасне та правильне ведення обліку дає змогу господарству уникати фінансових санкцій, забезпечувати контроль за потоками грошових коштів і підвищувати рівень фінансової дисципліни, що у підсумку позитивно впливає на фінансову стійкість підприємства.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ І ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Фінансово-економічний стан підприємства є ключовим індикатором його здатності здійснювати господарську діяльність, своєчасно виконувати зобов'язання перед кредиторами, державою та працівниками, а також забезпечувати подальший розвиток. Комплексна оцінка цього стану охоплює аналіз структури активів і пасивів, динаміки доходів і витрат, рівня рентабельності, ліквідності та платоспроможності.

Для підприємства визначення фінансово-економічних показників має особливе значення, адже підприємство функціонує у специфічних умовах аграрного виробництва, де на результати діяльності впливають сезонність, природно-кліматичні ризики та зміни кон'юнктури ринку. Тому оцінка господарської діяльності повинна враховувати як внутрішні резерви ефективності, так і зовнішні фактори, що визначають можливості стабільного розвитку.

Аналіз фінансово-економічного стану дозволяє виявити сильні та слабкі сторони функціонування підприємства, окреслити проблемні зони та визначити потенціал підвищення платоспроможності. У подальшому це стане основою для розробки конкретних шляхів зміцнення фінансової стійкості та забезпечення довгострокової конкурентоспроможності господарства.

Важливим елементом оцінки фінансово-економічного стану є аналіз доходів підприємства, адже саме вони формують фінансову базу для покриття витрат, виконання податкових зобов'язань і забезпечення прибутковості діяльності. Динаміка та структура доходів дають змогу виявити основні джерела надходжень, оцінити стабільність їх формування та визначити фактори, що впливають на фінансові результати.

Для підприємства дохідність має особливе значення, оскільки підприємство працює у сільськогосподарському секторі, де фінансові результати залежать від сезонності виробництва, рівня врожайності, ринкових цін і державної підтримки. Вивчення складу доходів дозволяє визначити, які види діяльності приносять найбільші фінансові надходження, а також виявити резерви для підвищення ефективності.

З метою поглибленого дослідження розглянемо динаміку, склад та структуру доходів діяльності підприємства у 2022–2024 рр., що наведено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

**Динаміка, склад та структура доходів діяльності підприємства
за 2022– 2024 рр.**

Види доходів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення 2024 р. (+,-) до 2022 р.	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	абсо- лютне, тис. грн	відносне, %
Чистий дохід від основної операційної діяльності	23453,8	99,9	32240	100	36474,3	96,1	+13020,5	+55,5
Дохід від іншої операційної діяльності	7	0,0	-	-	1499,7	3,9	+142,7	У 214,2 р.
Інші доходи	25	0,1	-	-	-	-	-25	-100
Усього	23485,8	100	32240	100	37974	100	+14488,2	+61,7

Аналіз динаміки доходів підприємства свідчить про їх суттєве зростання у 2022–2024 рр. Загальний дохід підприємства збільшився на 14 488,2 тис. грн, або на 61,7 %, що свідчить про розширення виробничо-господарських можливостей та підвищення фінансової стійкості.

Основним джерелом надходжень упродовж досліджуваного періоду залишався чистий дохід від основної операційної діяльності, питома вага якого у 2024 р. становила 96,1 %. Проте варто відзначити тенденцію до диверсифікації доходів: якщо у 2022–2023 рр. інші види надходжень практично

не мали значення, то у 2024 р. частка доходів від іншої операційної діяльності досягла 3,9 % загального обсягу, що свідчить про активізацію додаткових напрямів діяльності.

Негативним моментом є зменшення «інших доходів», які у 2022 р. становили 25 тис. грн, але повністю зникли у наступні роки. Водночас поява значної суми доходу від іншої операційної діяльності у 2024 р. (1 499,7 тис. грн) компенсувала цю втрату та свідчить про розширення джерел фінансових надходжень.

Таким чином, фінансова база господарства формується переважно за рахунок основної діяльності, однак спостерігається позитивна тенденція диверсифікації доходів. Це підвищує стійкість підприємства до ризиків, пов'язаних із сезонністю та коливанням цін на сільськогосподарську продукцію. Подальше зміцнення фінансової стабільності можливе за рахунок розвитку додаткових видів діяльності та оптимізації структури доходів.

Важливою складовою фінансово-економічного стану підприємства є аналіз витрат, адже саме їх співвідношення з доходами визначає рівень прибутковості та платоспроможності господарства. Структура витрат дозволяє встановити, на які напрями спрямовуються основні фінансові ресурси, а динаміка їх зміни дає можливість оцінити ефективність використання виробничого потенціалу.

Для підприємства дослідження витрат має особливе значення, оскільки в аграрному виробництві вони істотно залежать від сезонних факторів, вартості матеріально-технічних ресурсів та рівня оплати праці. Раціональне управління витратами є запорукою стабільності фінансових результатів та забезпечення достатнього рівня ліквідності.

З метою виявлення основних тенденцій і проблемних зон розглянемо динаміку та структуру витрат і відрахувань підприємства у 2022–2024 рр., що наведено в табл. 3.2. Аналіз витрат і відрахувань підприємства показує їх загальне зростання у 2022–2024 рр. на 8 186,1 тис. грн, або на 38,3 %. Основну частину витрат упродовж усього періоду становила собівартість реалізованої

продукції, питома вага якої у 2024 р. досягла 100 %. Це свідчить про повне зосередження витрат підприємства на основному виробництві та реалізації продукції.

Таблиця 3.2

**Динаміка та структура витрат і відрахувань
за 2022 - 2024 рр.**

Види витрат і відрахувань	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	19763	92,5	29709,6	98,1	29553,2	100	+9790,2	+49,5
Інші операційні витрати	1571	7,4	566,8	1,9	-	-	-1571	-100
Інші витрати	33,1	0,2	-	-	-	-	-33,1	-100
Усього витрат	21367,1	100	30276,4	100	29553,2	100	+8186,1	+38,3

Водночас відбулося скорочення інших операційних витрат: з 1 571 тис. грн у 2022 р. до повної відсутності у 2024 р. Така динаміка може свідчити про оптимізацію витратної політики та відмову від неефективних статей витрат. Подібна ситуація спостерігається і з іншими витратами, які з 33,1 тис. грн у 2022 р. також зникли у наступні роки.

З одного боку, концентрація витрат виключно на виробничих потребах підвищує прозорість і контрольованість фінансових потоків. З іншого боку, це робить підприємство більш залежним від результатів основної діяльності, адже відсутність інших статей витрат може означати й відсутність додаткових напрямів розвитку, які могли б диверсифікувати ризики.

У цілому позитивним є те, що темпи зростання доходів підприємства випереджають темпи зростання витрат (61,7 % проти 38,3 % відповідно), що створює передумови для підвищення прибутковості та фінансової стійкості підприємства.

Ключовим підсумковим показником діяльності підприємства є фінансовий результат, який формується під впливом обсягів доходів та рівня витрат. Саме він відображає кінцеву ефективність господарювання, визначає можливості розширеного відтворення та рівень платоспроможності підприємства.

Для підприємства аналіз фінансових результатів має особливе значення, оскільки дозволяє оцінити не лише здатність покривати витрати, а й формувати прибуток як основне джерело розвитку та підвищення конкурентоспроможності. Динаміка і структура прибутку чи збитку свідчить про стійкість підприємства до ринкових коливань і ефективність використання ресурсів.

З метою узагальнення результатів діяльності розглянемо формування, структуру та динаміку фінансових результатів підприємства у 2022–2024 рр., що подано в табл. 3.3. Аналіз фінансових результатів підприємства за 2022–2024 рр. свідчить про суттєве зростання прибутковості підприємства. Чистий дохід від реалізації продукції зріс із 23 454 тис. грн у 2022 р. до 36 474 тис. грн у 2024 р., тобто на 55,5 %. Це відбулося за рахунок збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції, а також диверсифікації джерел доходів.

Операційні витрати у 2022–2023 рр. зростали високими темпами, проте вже у 2024 р. їх рівень скоротився до 29 553 тис. грн, що менше, ніж у попередньому році. При цьому структура витрат зазнала істотних змін: у 2022 р. понад 7 % становили інші операційні витрати, а в 2024 р. усі витрати були зосереджені виключно на собівартості реалізованої продукції. Це свідчить про оптимізацію витратної політики підприємства. Додатковим позитивним фактором стало зростання інших операційних доходів, які у 2024 р. становили 1 500 тис. грн, тоді як у 2022–2023 рр. вони були практично відсутні. Це дозволило підсилити дохідну базу і сформувати більш стійку структуру фінансових результатів. У підсумку чистий фінансовий результат зріс із 2 119 тис. грн у 2022 р. до 8 421 тис. грн у 2024 р., тобто у 3,97 раза. Рентабельність реалізації також істотно покращилася: якщо у 2022 р. вона становила 9,0 %, у

2023 р. знизилася до 6,1 %, то у 2024 р. зросла до 23,1 %. Це свідчить про значне зміцнення фінансової стійкості підприємства та підвищення його платоспроможності.

Таблиця 3.3

**Формування, структура та динаміка фінансових результатів
за 2022 - 2024 рр.**

Показники	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхи- лення 2024 р у % до 2022 р.
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис.грн	питома вага, %	
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	23454	х	32240	х	36474	х	155,5
Операційні витрати у тому числі:	21334	100,0	30276	100,0	29553	100,0	138,5
а) собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	19763	92,6	29710	98,1	29553	100,0	149,5
б) інші операційні витрати	1571	7,4	567	1,9	-	-	х
Інші операційні доходи	7	х	-	х	1500	х	21424,3
Фінансові та інвестиційні доходи	25	х	-	х	-	х	х
Фінансові та інвестиційні витрати	33	х	-	х	-	х	х
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	2119	х	1964	х	8421	х	397,5
Чистий фінансовий результат	2119	х	1964	х	8421	х	397,5
У % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції	х	9,0	х	6,1	х	23,1	х

Таким чином, у досліджуваному періоді підприємства не лише збільшило обсяг доходів, але й забезпечило суттєве зростання прибутковості за рахунок контролю витрат та активізації додаткових джерел доходів. Це створює основу для подальшого розвитку та розширення діяльності господарства.

Стан і структура майна підприємства є важливими показниками його фінансово-економічної діяльності, адже вони відображають обсяг ресурсів, що перебувають у розпорядженні господарства, а також напрям їх використання. Динаміка активів дозволяє визначити, як змінювалася ресурсна база упродовж аналізованого періоду, чи відбувається її зростання, оновлення та оптимізація.

Для підприємства дослідження складу майна має особливе значення, оскільки від раціональності його структури залежить ефективність виробничого процесу, можливості отримання доходів та здатність своєчасно виконувати фінансові зобов'язання. Особливо важливим є співвідношення між оборотними й необоротними активами, адже воно визначає рівень ліквідності та мобільності ресурсів. З метою оцінки ресурсного потенціалу підприємства розглянемо динаміку та структуру майна підприємства за 2022–2024 рр., що наведено у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

**Динаміка та структура майна підприємства
за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види активів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
А	1	2	3	4	5	6	7	8
Майно всього	27862,1	100	28261,2	100	30289,7	100	+2427,6	+8,7
1. Необоротні активи	12218	43,9	10660,6	37,7	6319,4	20,9	-5898,6	-48,3
1.1. Основні засоби	12218	43,9	10660,6	37,7	6319,4	20,9	-5898,6	-48,3
2. Оборотні активи	15644,1	56,1	17413,6	61,6	23970,3	79,1	+8326,2	+53,2
2.1. Запаси	7250,5	26,0	2213,4	7,8	12024	39,7	+4773,5	+65,8
2.1.1. Виробничі запаси	-	-	587,9	2,1	3506,8	11,6	+3506,8	X
2.1.2. Готова продукція	7250,5	26,0	1625,5	5,8	8517,2	28,1	+1266,7	+17,5
2.2. Поточні біологічні активи	2551,5	9,2	11002	38,9	6292,8	20,8	+3741,3	У 2,5 р.

А	1	2	3	4	5	6	7	8
2.3. Поточна дебіторська заборгованість	4066,8	14,6	2878,9	10,2	3058,4	10,1	-1008,4	-24,8
2.4. Грошові кошти	1514,2	5,4	1319,3	4,7	2595,1	8,6	+1080,9	+71,4
2.5. Витрати майбутніх періодів	261,1	0,9	-	-	-	-	-261,1	-100
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	-	-	187	0,7	-	-	x	X

Аналіз динаміки майна підприємства свідчить про його загальне зростання з 27 862,1 тис. грн у 2022 р. до 30 289,7 тис. грн у 2024 р., тобто на 2 427,6 тис. грн або на 8,7 %. Проте структура активів зазнала суттєвих змін, що істотно вплинуло на фінансово-економічний стан господарства.

Упродовж досліджуваного періоду відбулося різке скорочення частки необоротних активів: з 43,9 % у 2022 р. до лише 20,9 % у 2024 р. Їх абсолютна величина зменшилася майже вдвічі (на 5 898,6 тис. грн), що пояснюється зниженням обсягу основних засобів. Така тенденція може свідчити про високий рівень зносу матеріально-технічної бази або відсутність достатніх інвестицій у відновлення основних засобів.

Натомість зросла питома вага оборотних активів – із 56,1 % у 2022 р. до 79,1 % у 2024 р. Їх обсяг збільшився на 8 326,2 тис. грн, або на 53,2 %. Основними драйверами цього зростання стали: запаси, які у 2024 р. досягли 12 024 тис. грн (39,7 % активів), що у 1,7 раза перевищує показник 2022 р.; поточні біологічні активи, які зросли у 2,5 раза, хоча у 2024 р. їх обсяг знизився порівняно з піковим 2023 р.; грошові кошти, що збільшилися на 71,4 %, що позитивно впливає на ліквідність підприємства.

Негативною тенденцією є скорочення дебіторської заборгованості на 1 008,4 тис. грн, що може вказувати як на зменшення обсягів відстрочених розрахунків, так і на втрату частини покупців. Загалом, структура майна

підприємства змістилася у бік оборотних активів, що забезпечує вищий рівень мобільності та платоспроможності підприємства в короткостроковому періоді.

Не менш важливим етапом фінансово-економічного аналізу є дослідження структури та динаміки джерел формування капіталу підприємства. Для підприємства оцінка джерел капіталу є ключовою у контексті платоспроможності, адже стабільність функціонування залежить від співвідношення власного та залученого капіталу. З метою комплексної оцінки розглянемо динаміку та структуру джерел формування капіталу підприємства за 2022–2024 рр., що подано у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

**Динаміка та структура джерел формування капіталу
за 2022 – 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види пасивів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Капітал – всього	27862,1	100	28261,2	100	30289,7	100	+2427,6	+8,7
1. Власний капітал	20390,4	73,2	22354	79,1	23109,9	76,3	+2719,5	+13,3
1.1. Зареєстрований капітал	1	0,0	1	0,0	1	0,0	-	x
1.2. Нерозподілений прибуток	20389,4	73,2	22353	79,1	23108,9	76,3	+2719,5	+13,3
2. Зобов'язання і забезпечення	7471,7	26,8	5907,2	20,9	7179,8	23,7	-291,9	-3,9
2.1. Поточні зобов'язання і забезпечення	7471,7	26,8	5907,2	20,9	7179,8	23,7	-291,9	-3,9
2.1.1. Поточна кредиторська заборгованість	65,9	0,2	9,6	0,0	115,1	0,4	+49,2	+74,7

Аналіз структури капіталу підприємства за 2022–2024 рр. свідчить про зростання його загального обсягу на 2 427,6 тис. грн, або на 8,7 %. При цьому найбільші зміни відбулися у співвідношенні власного капіталу та зобов'язань, що є важливим індикатором фінансової стійкості.

Власний капітал збільшився з 20 390,4 тис. грн у 2022 р. до 23 109,9 тис. грн у 2024 р., тобто на 13,3 %. Його частка у структурі зросла з 73,2 % у 2022 р. до 76,3 % у 2024 р. Основним джерелом формування власного капіталу був нерозподілений прибуток, який систематично зростає завдяки позитивним фінансовим результатам діяльності господарства. Це свідчить про зміцнення фінансової незалежності та підвищення інвестиційного потенціалу підприємства.

Натомість обсяг зобов'язань і забезпечень скоротився з 7 471,7 тис. грн у 2022 р. до 7 179,8 тис. грн у 2024 р., тобто на 3,9 %. Частка боргового фінансування у структурі капіталу зменшилася з 26,8 % у 2022 р. до 23,7 % у 2024 р. Це позитивна тенденція, адже вона знижує ризики втрати платоспроможності та залежності від зовнішніх кредиторів.

Поточна кредиторська заборгованість коливалася несуттєво й становила 115,1 тис. грн у 2024 р., що складає лише 0,4 % у структурі капіталу. Такий рівень є прийнятним і не створює фінансових загроз для підприємства.

Загалом, упродовж аналізованого періоду підприємства зміцнило фінансову стійкість за рахунок нарощення власного капіталу та зниження питомої ваги зобов'язань. Це підвищує його можливості щодо самофінансування, інвестування у розвиток та забезпечує більш високий рівень платоспроможності.

Для глибшої оцінки фінансово-економічного стану підприємства доцільно використовувати систему відносних показників, які характеризують рівень його фінансової стійкості. На відміну від абсолютних даних, вони дозволяють не лише визначити обсяг капіталу чи активів, а й оцінити ефективність їх використання та збалансованість структури джерел фінансування. До ключових показників належать коефіцієнти автономії, фінансової залежності, маневреності власного капіталу, співвідношення позикового та власного капіталу, а також забезпеченості оборотних активів власними ресурсами. Аналіз цих коефіцієнтів дає змогу визначити рівень фінансової незалежності підприємства, здатність підприємства залучати

позикові кошти без зниження стійкості, а також оцінити гнучкість управління капіталом. З метою оцінювання фінансової стійкості підприємства розглянемо динаміку відносних показників підприємства у 2022–2024 рр., що подано у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

**Відносні показники оцінювання фінансової стійкості підприємства
за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)**

Показники	Нормативне значення	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+; -) 2024 р. до 2022 р.
Показники структури джерел формування капіталу					
Коефіцієнт автономії	>0,5	0,732	0,791	0,763	0,031
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	<0,5	0,268	0,209	0,237	-0,031
Коефіцієнт фінансового ризику	<1	0,366	0,264	0,311	-0,056
Коефіцієнт фінансової стабільності	>1	2,729	3,784	3,219	0,490
Коефіцієнт поточних зобов'язань	Підвищення	1,000	1,000	1,000	0,000
Показники стану оборотних активів					
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0,5	0,401	0,523	0,727	0,326
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами	>0,1	0,522	0,672	0,700	0,178
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами	>0,5	0,834	0,885	0,917	0,083
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	Підвищення	0,185	0,113	0,155	-0,031
Показники стану основного капіталу					
Коефіцієнт майна виробничого призначення	Підвищення	0,530	0,793	0,532	0,002
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	Підвищення	0,439	0,380	0,209	-0,230
Коефіцієнт нагромадження амортизації	Зниження	0,426	0,613	0,782	0,355
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	Підвищення	1,280	1,633	3,793	2,513

Аналіз відносних показників фінансової стійкості підприємства свідчить про достатньо високий рівень незалежності та ефективності використання ресурсів. Коефіцієнт автономії протягом 2022–2024 рр. перевищував

нормативне значення і зріс до 0,763, що підтверджує домінування власних коштів у структурі капіталу та зменшення залежності від зовнішніх кредиторів. Це узгоджується зі зниженням коефіцієнта концентрації позикового капіталу та коефіцієнта фінансового ризику, які залишалися нижчими від критичних значень і вказували на мінімальні загрози втрати платоспроможності. Високий рівень коефіцієнта фінансової стабільності у 2024 р. (3,219) підтвердив надійну збалансованість власного і позикового фінансування. Суттєві позитивні зрушення відбулися у сфері оборотних активів. Коефіцієнт маневреності власного капіталу зріс із 0,401 до 0,727, що забезпечує підприємству гнучкість у використанні ресурсів. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами досяг 0,700, а забезпеченість запасів власними коштами – 0,917, що значно перевищує норматив і свідчить про високий рівень ліквідності. Водночас дещо нижчим залишався коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів (0,155 у 2024 р.), що вказує на певні обмеження у швидкому перерозподілі ресурсів.

Стан основного капіталу характеризується суперечливими тенденціями. З одного боку, коефіцієнт майна виробничого призначення залишився на стабільному рівні (0,532), а коефіцієнт нагромадження амортизації зріс до 0,782, що підтверджує накопичення коштів для оновлення. З іншого боку, різке зниження коефіцієнта реальної вартості основних засобів у майні – з 0,439 у 2022 р. до 0,209 у 2024 р. – вказує на високий рівень їх зносу. Крім того, коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів зріс майже утричі, що свідчить про переорієнтацію структури майна на мобільні активи.

У цілому підприємство демонструє зростання фінансової стійкості завдяки зміцненню власного капіталу, зниженню боргового навантаження та нарощуванню оборотних активів. Разом із тим, існує потреба в оновленні матеріально-технічної бази, адже зниження вартості основних засобів може обмежувати потенціал розвитку у довгостроковій перспективі.

3.2. Аналіз ліквідності балансу та оцінювання платоспроможності підприємства за системою відносних показників

Ліквідність балансу та рівень платоспроможності є ключовими характеристиками фінансового стану підприємства, що визначають його здатність своєчасно виконувати короткострокові зобов'язання та забезпечувати стабільність господарської діяльності. Від рівня ліквідності активів залежить швидкість перетворення їх у грошові кошти, необхідні для погашення боргів, тоді як платоспроможність відображає реальні можливості підприємства розраховуватися за всіма своїми фінансовими зобов'язаннями.

Для підприємства оцінка цих показників має особливе значення, оскільки діяльність у аграрному секторі супроводжується високою сезонністю надходжень та витрат, залежністю від кон'юнктури ринку і природно-кліматичних умов. У таких умовах своєчасне виконання фінансових зобов'язань виступає визначальним фактором довіри з боку партнерів, інвесторів і кредитних установ.

Саме тому аналіз ліквідності балансу та розрахунок системи відносних коефіцієнтів платоспроможності дозволяють комплексно оцінити фінансові можливості підприємства, виявити сильні й слабкі сторони у використанні ресурсів і розробити заходи щодо зміцнення фінансової стійкості.

Метою аналізу ліквідності балансу та оцінювання платоспроможності підприємства є визначення рівня його здатності своєчасно виконувати фінансові зобов'язання та забезпечувати стабільність господарської діяльності. Для досягнення цієї мети ставляться такі завдання: дослідити структуру активів і зобов'язань за ступенем їх ліквідності та термінами погашення; розрахувати систему відносних показників ліквідності й платоспроможності; оцінити динаміку їх зміни у 2022–2024 рр.; встановити відповідність отриманих результатів нормативним значенням та визначити фактори, що впливають на рівень платоспроможності підприємства.

У процесі оцінювання ліквідності та платоспроможності слід враховувати

інтереси різних груп користувачів фінансової інформації. Для менеджерів підприємства результати аналізу є основою прийняття управлінських рішень, планування обсягів виробництва, контролю витрат і підвищення ефективності використання ресурсів. Для власників важливим є рівень прибутковості та дохідність вкладеного капіталу, а також перспективи розподілу прибутку. Кредитори ж, зі свого боку, цікавляться насамперед платоспроможністю та рівнем фінансових ризиків, оскільки від цього залежить своєчасність повернення позикових коштів.

З огляду на це, цілі аналізу ліквідності та платоспроможності для підприємства можна подати у вигляді табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Цілі аналізу ліквідності і платоспроможності, адаптовані для підприємства

Менеджери	Власники	Кредитори
1-ша мета – аналіз виробничо-господарської діяльності: коефіцієнти прибутковості; аналіз витрат	1-ша мета – прибутковість: дохідність власного капіталу	1-ша мета – ліквідність: коефіцієнт поточної ліквідності; ліквідаційна вартість; грошові потоки
2-га мета – управління ресурсами: оборотність активів; оборотність запасів; оборотність дебіторської заборгованості; управління оборотним капіталом; характеристика кредиторської заборгованості	2-га мета – розподіл прибутку: дивіденди	2-га мета – фінансовий ризик: частка боргу в активах; власний оборотний капітал
3-тя мета – дохідність: дохідність активів; вартість капіталу	3-тя мета – ринкові орієнтири: можливості підвищення рентабельності та вартості бізнесу	3-тя мета – обслуговування боргу: прострочена заборгованість; коефіцієнт покриття боргових зобов'язань

Аналіз ліквідності балансу ґрунтується на класифікації активів за ступенем їх перетворення у грошові кошти та пасивів – за термінами погашення зобов'язань. Такий підхід дозволяє встановити, наскільки швидко підприємство може мобілізувати ресурси для виконання фінансових зобов'язань і забезпечення поточної платоспроможності.

У структурі активів виділяють чотири основні групи: А1 – найбільш

ліквідні активи, тобто грошові кошти в касі та на рахунках, валютні рахунки, а також короткострокові фінансові інвестиції; А2 – швидкоореалізовувані активи, які потребують певного часу для перетворення у гроші: дебіторська заборгованість за продукцію, роботи і послуги, аванси, розрахунки з бюджетом та іншими дебіторами; А3 – повільноореалізовувані активи, до яких відносяться виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція та товари, оскільки їх реалізація часто вимагає додаткових витрат чи часу; А4 – важкоореалізовувані активи, представлені основними засобами та іншими необоротними активами, що повільно перетворюються у грошову форму.

Для оцінки ліквідності балансу підприємства активи згруповано за ступенем їх перетворення у грошові кошти. Такий підхід дозволяє визначити, наскільки швидко підприємство здатне мобілізувати фінансові ресурси для покриття поточних зобов'язань. Висока питома вага найбільш ліквідних і швидкоореалізовуваних активів свідчить про добрий рівень короткострокової платоспроможності, тоді як переважання повільно- чи важкоореалізовуваних активів може знижувати гнучкість підприємства у виконанні фінансових зобов'язань. З метою практичного аналізу розглянемо динаміку та структуру активів підприємства у розрізі ліквідності за 2022–2024 рр., що наведено в табл. 3.8.

Аналіз ліквідності активів підприємства свідчить про суттєві зміни у структурі майна підприємства впродовж 2022–2024 рр. Загальна вартість активів зросла на 2 428 тис. грн, або на 8,7 %, проте динаміка окремих груп є різноспрямованою.

Позитивним є збільшення високоліквідних активів із 1 514 тис. грн у 2022 р. до 2 595 тис. грн у 2024 р., що становить приріст на 71 %. Їх питома вага зросла на 3,7 п.п., досягнувши 9,1 %, що посилило короткострокову ліквідність господарства. Водночас середньо-ліквідні активи зменшилися на 24,8 % і становили у 2024 р. лише 10,1 % у загальній структурі, що свідчить про скорочення можливостей швидкої мобілізації дебіторської заборгованості та інших оборотних коштів.

**Динаміка та структура активів для визначення ліквідності
за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види активів за рівнем ліквідності	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення 2024 р. до 2022 р. (+, -)		
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	питомої ваги, п.п.	у %
1. Високо-ліквідні активи	1514	5,4	1319	4,7	2595	9,1	+1081	+3,7	+71,
2. Середньо-ліквідні активи	4067	14,6	2879	10,3	3058	10,1	-1008	-4,5	-24,8
3. Низько-ліквідні активи	9802	35,2	13215	47,0	18137	59,9	+8515	+24,7	+86,9
4. Важко-ліквідні, або активи, що важко реалізуються	12479	44,8	10661	38,0	6319	20,9	-6160	-23,9	-49,4
Разом	27862	100	28074	100	30290	100	+2428	X	+8,7

Найбільш відчутні зміни відбулися у групі низько-ліквідних активів: їх обсяг зріс на 8 515 тис. грн, або майже на 87 %, а питома вага збільшилася з 35,2 % до 59,9 %. Це пояснюється нарощуванням запасів і поточних біологічних активів, що позитивно впливає на виробничий потенціал, але знижує мобільність фінансових ресурсів. Водночас важко-ліквідні активи скоротилися майже вдвічі – з 12 479 тис. грн у 2022 р. до 6 319 тис. грн у 2024 р., що свідчить про зменшення обсягів основних засобів і скорочення матеріально-технічної бази.

Таким чином, ліквідність активів підприємства у короткостроковій перспективі покращилася завдяки зростанню високоліквідних ресурсів, проте переважання низько-ліквідних активів і скорочення основних засобів створюють ризики для довгострокової фінансової стійкості та інвестиційних можливостей підприємства.

Оцінка ліквідності балансу передбачає зіставлення активів різного

ступеня ліквідності з пасивами, згрупованими за термінами їх погашення. Це дає можливість визначити, наскільки швидко підприємство може виконати свої фінансові зобов'язання за рахунок наявних ресурсів, та оцінити рівень його поточної й перспективної платоспроможності.

Для підприємства аналіз структури пасивів за терміновістю дозволяє виявити, яка частка зобов'язань потребує негайного погашення, яка має короткостроковий або довгостроковий характер, а також оцінити стабільність джерел фінансування у вигляді власного капіталу. Збалансоване співвідношення між цими групами визначає рівень фінансової гнучкості господарства.

З метою оцінки платоспроможності розглянемо динаміку та структуру пасивів підприємства за 2022–2024 рр., що наведено у табл. 3.9.

Таблиця 3.9

**Динаміка та структура пасивів за терміновістю
підприємства за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види пасивів за терміном оплати	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення 2024 р. до 2022 р. (+, -)		
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	питомої ваги, пунктів	у %
1. Най-більш строкові зобо- в'язання	89	0,3	10	0,0	291	1,0	+202	+0,7	У 3,3 р.
2. Коротко- строкові зобов'язання	7383	26,5	5898	20,9	6889	22,7	-494	-3,8	-6,7
3. Постійні пасиви	20390	73,2	22354	79,1	23110	76,3	+2720	+3,1	+13,3
Разом	27862	100	28261	100	30290	100	+2428	X	+8,7

Аналіз динаміки пасивів підприємства за 2022–2024 рр. свідчить про зростання їх загального обсягу на 2 428 тис. грн, або на 8,7 %. При цьому структура зобов'язань і джерел фінансування підприємства зазнала певних змін. Найбільш строкові зобов'язання зросли з 89 тис. грн у 2022 р. до 291 тис. грн у 2024 р., що у 3,3 раза більше. Хоча їх частка у загальній структурі залишається незначною (1,0 %), зростання цієї статті потребує уваги, оскільки

вона відображає найбільш термінові платежі, які безпосередньо впливають на поточну ліквідність.

Короткострокові зобов'язання у 2022–2024 рр. зменшилися на 494 тис. грн, або на 6,7 %. Їх питома вага знизилася з 26,5 % до 22,7 %, що можна розцінювати як позитивну тенденцію, адже підприємство зменшило залежність від короткострокового фінансування та знизило ризики втрати платоспроможності.

Основним джерелом формування капіталу залишаються постійні пасиви, які у 2024 р. становили 23 110 тис. грн, або 76,3 % загального обсягу пасивів. Їх зростання на 13,3 % порівняно з 2022 р. свідчить про нарощення власного капіталу та підвищення фінансової стійкості підприємства.

Таким чином, у структурі пасивів підприємства простежується зменшення частки короткострокових зобов'язань і зміцнення ролі власного капіталу. Це позитивно впливає на фінансову незалежність та створює передумови для підтримання належного рівня ліквідності й платоспроможності у середньостроковій перспективі.

Поглиблений аналіз ліквідності балансу передбачає безпосереднє зіставлення активів, згрупованих за рівнем ліквідності (А1–А4), із пасивами, класифікованими за термінами погашення (П1–П4). Такий підхід дозволяє визначити, чи має підприємство достатньо ресурсів для своєчасного виконання найбільш термінових зобов'язань, а також оцінити перспективну платоспроможність у середньо- та довгостроковому періоді.

З метою оцінки ліквідності підприємства здійснено співставлення активів і пасивів за 2022–2024 рр., результати якого подано у табл. 3.10.

Таблиця 3.10

Оцінка ліквідності балансу підприємства за 2022 - 2024 рр., тис. грн

Умовні позна- чення	Надлишок (+) або нестача (-) платіжних засобів	Роки		
		2022	2023	2024
A1-П1	Високоліквідних активів	1425	1310	2304
A2-П2	Середньоліквідних активів	-3316	-3019	-3830
A3-П3	Низьколіквідних активів	9802	13215	18317
	Разом	+7911	+11693	+16791

Результати оцінки ліквідності балансу підприємства свідчать про неоднозначні тенденції у структурі активів і пасивів. Найбільш ліквідні активи (A1) протягом 2022–2024 рр. суттєво перевищували обсяг найбільш строкових зобов'язань (П1). Надлишок платіжних засобів у цій групі зріс з 1 425 тис. грн у 2022 р. до 2 304 тис. грн у 2024 р., що підтверджує спроможність господарства своєчасно виконувати найбільш термінові зобов'язання. Натомість середньоліквідні активи (A2) не покривали короткострокових зобов'язань (П2). Дефіцит у цій групі становив від –3 316 тис. грн у 2022 р. до –3 830 тис. грн у 2024 р., що свідчить про недостатній обсяг дебіторської заборгованості та інших швидкоореалізовуваних активів для погашення боргів із коротким строком оплати. Це створює потенційні ризики для поточної ліквідності.

Водночас у групі низьколіквідних активів (A3) спостерігається значний надлишок, який у 2024 р. сягнув 18 317 тис. грн. Це зумовлено зростанням запасів та поточних біологічних активів, які, хоч і не забезпечують миттєвої ліквідності, формують вагомий резерв для подальшого розвитку.

Узагальнений результат свідчить про зростання загального надлишку активів над зобов'язаннями: з 7 911 тис. грн у 2022 р. до 16 791 тис. грн у 2024 р. Це означає, що підприємство зберігає відносну ліквідність балансу та достатній запас фінансової стійкості. Проте структура ліквідності є не зовсім збалансованою: надлишок концентрується у низьколіквідних активах, тоді як у середньоліквідній групі зберігається хронічний дефіцит.

Для об'єктивної оцінки можливостей підприємства своєчасно погашати короткострокові зобов'язання застосовується система відносних показників ліквідності та платоспроможності. Вони дозволяють комплексно оцінити, наскільки мобільними є оборотні ресурси господарства та чи здатне воно підтримувати необхідний рівень фінансової гнучкості. До основних показників належать: коефіцієнт абсолютної ліквідності, що характеризує частку найбільш ліквідних активів у покритті поточних зобов'язань (норматив $\geq 0,2$); коефіцієнт швидкої ліквідності, який показує, чи достатньо у підприємства грошових

коштів та дебіторської заборгованості для погашення боргів у короткий строк (норматив $\geq 0,7$); а також коефіцієнт загальної ліквідності, що визначає співвідношення оборотних активів до поточних зобов'язань (норматив $\geq 1,0$). Відповідність цих показників нормативним значенням та їх позитивна динаміка свідчать про зміцнення фінансового стану підприємства, підвищення його кредитоспроможності та рівня довіри з боку партнерів і кредиторів.

Для практичної оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства розраховано систему відносних показників, що відображають співвідношення між найбільш ліквідними ресурсами, оборотними активами та поточними зобов'язаннями. Такі коефіцієнти дозволяють не лише встановити рівень фінансової гнучкості підприємства, а й оцінити динаміку його спроможності виконувати короткострокові зобов'язання у 2022–2024 рр. Розраховані значення показників наведені у табл. 3.11.

Таблиця 3.11

**Показники оцінки ліквідності та платоспроможності
підприємства за 2022 – 2024 рр.**

Показники	Норматив- не значення	Роки			Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.
		2022	2023	2024	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$>0,2$	0,203	0,223	0,361	+0,159
Проміжний коефіцієнт покриття	$>0,7$	0,747	0,711	0,787	+0,040
Загальний коефіцієнт покриття	$\geq 1,5$	2,094	2,948	3,339	+1,245
Коефіцієнт платоспроможності	$\geq 0,1$	0,203	0,223	0,361	+0,159
Коефіцієнт критичної ліквідності	$\geq 0,8$	1,752	0,986	1,974	+0,221

Розраховані показники ліквідності та платоспроможності підприємства у 2022–2024 рр. свідчать про покращення фінансових можливостей підприємства щодо виконання короткострокових зобов'язань. Коефіцієнт абсолютної ліквідності зріс із 0,203 у 2022 р. до 0,361 у 2024 р., перевищивши мінімально допустимий рівень (0,2), що підтверджує зростання обсягу найбільш ліквідних

активів для негайних розрахунків.

Проміжний коефіцієнт покриття протягом досліджуваного періоду залишався у межах нормативу: у 2022 р. – 0,747, у 2023 р. – 0,711, у 2024 р. – 0,787. Це свідчить про достатній рівень дебіторської заборгованості та грошових коштів для погашення короткострокових боргів.

Загальний коефіцієнт покриття істотно перевищував норматив 1,5 і продемонстрував позитивну динаміку: з 2,094 у 2022 р. до 3,339 у 2024 р. Така тенденція вказує на підвищення забезпеченості поточних зобов'язань оборотними активами та загальне зміцнення платоспроможності.

Особливо показовим є зростання коефіцієнта критичної ліквідності з 1,752 у 2022 р. до 1,974 у 2024 р., що суттєво перевищує норматив 0,8. Це означає, що навіть без урахування запасів підприємство має достатній запас ліквідних активів для покриття своїх короткострокових боргів.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що підприємство протягом аналізованого періоду зміцнило свою ліквідність і платоспроможність, перевищивши нормативні значення практично за всіма ключовими коефіцієнтами. Це свідчить про стабільне фінансове становище та високу довіру до підприємства з боку потенційних партнерів і кредиторів.

3.3. Визначення ознак поточної, критичної та надкритичної неплатоспроможності

Аналіз ознак неплатоспроможності є важливим елементом оцінювання фінансової безпеки підприємства, адже дозволяє своєчасно виявити ризики втрати здатності виконувати зобов'язання та вжити заходів для запобігання кризовим явищам. У вітчизняній та міжнародній практиці виділяють три рівні неплатоспроможності – поточну, критичну та надкритичну. Кожен із них має власні діагностичні ознаки та різний ступінь загрози для продовження господарської діяльності.

Поточна неплатоспроможність проявляється у випадках, коли підприємство тимчасово не може розрахуватися за окремими короткостроковими зобов'язаннями через дисбаланс між надходженням і витрачанням грошових коштів. Вона часто носить сезонний або ситуативний характер і може бути подолана за рахунок мобілізації дебіторської заборгованості чи залучення короткострокового кредиту.

Критична неплатоспроможність виникає тоді, коли структура балансу свідчить про системний дефіцит ліквідних активів для покриття поточних зобов'язань, а фінансові результати не забезпечують формування достатнього прибутку. У такому випадку існує реальна загроза втрати довіри кредиторів, зростає ризик штрафних санкцій та обмеження доступу до зовнішніх джерел фінансування.

Надкритична неплатоспроможність характеризується різким погіршенням фінансового стану, коли власний капітал підприємства стає від'ємним, а зобов'язання перевищують вартість активів. Це свідчить про фактичну фінансову неспроможність та необхідність визнання банкрутства. Для аграрних підприємств така ситуація є особливо небезпечною, оскільки призводить до втрати виробничого потенціалу та руйнування господарських зв'язків.

Отже, визначення ознак поточної, критичної та надкритичної неплатоспроможності дає змогу комплексно оцінити фінансову стійкість підприємства та окреслити напрями запобігання можливим кризовим явищам. Для цього важливо застосовувати систему кількісних показників, яка дозволяє більш чітко ідентифікувати рівень платоспроможності підприємства.

Зокрема, ключовим орієнтиром виступає залишок грошових коштів на рахунках у банку та в касі. Він повинен дорівнювати різниці між усією кредиторською заборгованістю, строк погашення якої настає в найближчий період (тиждень або декаду), та поточною дебіторською заборгованістю, що має бути погашена у ті ж строки. Саме ця різниця відображає реальні можливості підприємства здійснювати платежі вчасно.

Відношення фактичного залишку грошових коштів до зазначеної різниці

виражається у відсотках і отримало назву рівня поточної платіжної готовності підприємства. Цей показник використовується для визначення ознак поточної неплатоспроможності, а його зниження сигналізує про зростання ризиків втрати фінансової стійкості у короткостроковій перспективі.

$$ППГ = \frac{ГК}{КЗ - ДЗ} \times 100, \quad (4.2)$$

де ППГ - рівень поточної платіжної готовності на відповідну дату, %;

ГК - залишок грошових коштів;

КЗ - кредиторська заборгованість;

ДЗ - поточна дебіторська заборгованість.

Нормативне значення даного показника знаходиться в межах 100%. Якщо рівень поточної платіжної готовності менше 100 %, то це свідчить про нестачу грошових коштів, якщо більше 100 % - про їх надлишок.

Показником, що характеризує поточну неплатоспроможність (Пнп), є різниця між сумою грошових коштів, їх еквівалентів, інших високоліквідних активів та сумою поточних зобов'язань:

$$Пнп = ДФІ + ПФІ + ГК - ПЗ, \quad (3.2)$$

де Пнп - показник поточної неплатоспроможності;

ДФІ- довгострокові фінансові інвестиції;

ПФІ - поточні фінансові інвестиції;

ГК - грошові кошти та їх еквіваленти;

ПЗ- поточні зобов'язання.

Якщо Пнп < 0, то це свідчить про поточну неплатоспроможність суб'єкта господарювання.

Для практичної діагностики рівня неплатоспроможності важливо зіставити фактичні показники платіжної готовності підприємства з установленими критеріями поточної, критичної та надкритичної неплатоспроможності. Такий підхід дозволяє визначити, чи відповідає фінансовий стан підприємства вимогам стабільності, чи існують ризики тимчасових або системних ускладнень із виконанням зобов'язань.

У розрахунках враховуються залишки грошових коштів, дебіторська та кредиторська заборгованість, а також структура капіталу, що забезпечує комплексну характеристику фінансової спроможності господарства. Отримані результати подано в табл. 3.12, яка відображає ознаки поточної, критичної та надкритичної неплатоспроможності підприємства за 2022–2024 рр.

Таблиця 3.12

**Визначення ознак поточної, критичної та надкритичної
неплатоспроможності підприємства за 2022 – 2024 рр.**

Показники	2022 р.	2024 р.	Відхилення 2024 р. (+;-) до 2022 р.
1. Довгострокові фінансові інвестиції, тис. грн	-	-	X
2. Поточні фінансові інвестиції, тис. грн	-	-	X
3. Грошові кошти та їх еквіваленти	1514,2	2595,1	+1080,9
4. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	-	-	X
5. Поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн	7471,7	7179,8	-291,9
6. Показник поточної неплатоспроможності	-5957,5	-4584,7	X
7. Коефіцієнт загальної ліквідності	2,094	3,339	+1,245
8. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	0,522	0,700	+0,178
9. Чистий прибуток (збиток), тис. грн	2118,7	8420,8	+6302,1

Розрахунок показників для визначення ознак неплатоспроможності підприємства за 2022–2024 рр. свідчить про суттєве покращення фінансового стану підприємства.

По-перше, спостерігається зростання обсягу грошових коштів та їх еквівалентів: з 1 514,2 тис. грн у 2022 р. до 2 595,1 тис. грн у 2024 р. (+71,4 %). Це позитивно вплинуло на рівень платіжної готовності, хоча показник поточної неплатоспроможності залишався від'ємним (–5 957,5 тис. грн у 2022 р. та –4 584,7 тис. грн у 2024 р.). Зменшення розриву свідчить про поступове зміцнення фінансових можливостей, проте наявність дефіциту платіжних засобів порівняно з короткостроковими зобов'язаннями свідчить про ризики у сфері ліквідності.

По-друге, коефіцієнт загальної ліквідності зріс із 2,094 до 3,339, що значно перевищує нормативне значення ($\geq 1,0$). Це підтверджує достатній запас оборотних активів для покриття короткострокових боргів. Подібна динаміка

характерна і для коефіцієнта забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами, який зріс із 0,522 до 0,700, що вказує на підвищення фінансової автономії підприємства.

По-третє, фінансовий результат діяльності змінився кардинально: чистий прибуток зріс майже у чотири рази (з 2 118,7 тис. грн у 2022 р. до 8 420,8 тис. грн у 2024 р.). Це означає, що господарство не лише відновило свою прибутковість, а й заклало основу для підвищення рівня фінансової стійкості.

Узагальнюючи, можна зазначити, що підприємство за досліджуваний період подолато низку ризиків, наблизившись до стабільного рівня ліквідності. Ознаки критичної чи надкритичної неплатоспроможності у 2024 р. відсутні: підприємство зберігає позитивну динаміку прибутковості та перевищення оборотних активів над зобов’язаннями, хоча наявність від’ємного показника поточної платіжної готовності сигналізує про потребу посилення контролю за короткостроковими розрахунками.

Оскільки рівень платоспроможності безпосередньо відображається у системі коефіцієнтів, подальший аналіз проводиться із застосуванням методу ланцюгових підстановок для визначення впливу окремих факторів на зміну коефіцієнта загальної ліквідності підприємства (табл. 3.13).

Таблиця 3.13

Вихідна інформація для факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності підприємства за 2022, 2024 рр.

Показники	Умовні позначення	Роки		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
		2022	2024	абсолютне	відносне, %
1. Оборотні активи, тис. грн	ОА	15644,1	23970,3	+8326,2	+53,2
2. Поточні зобов’язання, тис. грн.	ПЗ	7471,7	7179,8	-291,9	-3,9
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	КЗЛ	2,094	3,339	+1,245	x

Модель факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ = \frac{ОА}{ПЗ}$$

(3.3)

За даними табл. 3.13 проводиться розрахунок умовного значення коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ_{ум} = \frac{ОА_1}{ПЗ_0} \quad (3.11)$$

$$КЗЛ_{ум} = 23970,3/7471,7=3,208$$

Загальна зміна (+;-) коефіцієнта загальної ліквідності підприємства:

$$\Delta КЗЛ = КЗЛ_1 - КЗЛ_0. \quad (3.12)$$

$$\Delta КЗЛ = 3,339 - 2,094 = +1,245.$$

у тому числі за рахунок факторів:

1. Оборотних активів:

$$\Delta КЗЛ_{oa} = КЗЛ_{ум} - КЗЛ_0. \quad (3.13)$$

$$\Delta КЗЛ_{oa} = 3,208 - 2,094 = +1,114.$$

2. Поточних зобов'язань:

$$\Delta КЗЛ_{пз} = КЗЛ_1 - КЗЛ_{ум} \quad (3.14)$$

$$\Delta КЗЛ_{пз} = 3,339 - 3,208 = +0,131$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta КЗЛ = \Delta КЗЛ_{oa} + \Delta КЗЛ_{пз} \quad (3.15)$$

$$\Delta КЗЛ = 1,114 + 0,131 = 1,245.$$

Таким чином, коефіцієнт загальної ліквідності підприємства у 2024 р. порівняно з 2022 р. зріс на 1,245 пункту. Найбільший вплив на цю динаміку справило зростання оборотних активів на 8 326,2 тис. грн (або 53,2 %), що забезпечило приріст показника на 1,114 пункту. Додатковим чинником стало зменшення обсягу поточних зобов'язань на 291,9 тис. грн (3,9 %), завдяки чому коефіцієнт підвищився ще на 0,131 пункту. Перевірка розрахунків підтвердила їх правильність і узгодженість.

З метою підвищення ефективності контролю за фінансовим станом підприємства та своєчасного виявлення ознак погіршення його структури доцільно застосовувати додаткові діагностичні інструменти. Одним із них є коефіцієнт Бівера (КБ), який широко використовується у світовій практиці для оцінювання рівня платоспроможності та ймовірності виникнення фінансових

труднощів.

Сутність показника полягає у співвідношенні різниці між чистим прибутком і сумою нарахованої амортизації до загальної величини зобов'язань підприємства. Завдяки цьому коефіцієнт Бівера дозволяє не лише оцінити поточний фінансовий стан, а й визначити потенційну спроможність господарства акумулювати внутрішні ресурси для погашення боргів.

Практичне значення цього показника особливо вагоме для прибутково працюючих підприємств, адже він дозволяє оперативно (навіть щоквартально) відстежувати зміни у фінансовій стійкості та своєчасно реагувати на загрози. Критерієм ризику вважається ситуація, коли протягом тривалого періоду (1,5–2 роки) значення коефіцієнта Бівера не перевищує рівня 0,2, що сигналізує про формування незадовільної структури балансу та можливе поглиблення кризових явищ.

Для оцінки рівня платоспроможності підприємства та визначення потенційних ризиків формування незадовільної структури балансу проведемо розрахунок коефіцієнта Бівера за 2022–2024 рр. Отримані результати розрахунків подано в табл. 3.14.

Таблиця 3.14

Оперативний аналіз фінансового стану підприємства за допомогою коефіцієнта Бівера

Показники	2022 р.	2024 р.
1. Чистий прибуток, тис. грн	2118,7	8420,8
2. Амортизація, тис. грн	9075,5	22629
3. Довгострокові зобов'язання, тис. грн	-	-
4. Поточні зобов'язання, тис. грн	7471,7	7179,8
5. Коефіцієнт Бівера	-0,9	-1,9

Розрахунок коефіцієнта Бівера для підприємства у 2022–2024 рр. свідчить про наявність проблем у структурі балансу. При тому, що підприємство демонструє прибуткову діяльність і нарощує фінансові результати (чистий прибуток зріс із 2 118,7 тис. грн у 2022 р. до 8 420,8 тис. грн у 2024 р.), значення коефіцієнта Бівера залишаються від'ємними. У 2022 р. показник

становив $-0,9$, а у 2024 р. ще більше знизився до $-1,9$, що свідчить про незадовільне співвідношення прибутку, амортизаційних відрахувань і зобов'язань.

Така динаміка пояснюється тим, що обсяги нарахованої амортизації значно перевищують суму зобов'язань, у результаті чого при обчисленні показника утворюється від'ємне значення. За методикою оцінки, якщо коефіцієнт Бівера протягом тривалого періоду не перевищує рівня $0,2$, це є ознакою формування незадовільної структури балансу та потенційних ризиків погіршення фінансової стійкості.

Отже, незважаючи на позитивну динаміку прибутку та високий рівень ліквідності підприємства за більшістю показників, від'ємні значення коефіцієнта Бівера свідчать про наявність дисбалансів у структурі капіталу підприємства та потребу у додатковому моніторингу його фінансових ризиків. У цьому контексті обґрунтовано доцільність застосування концепції управління ліквідністю та платоспроможністю з урахуванням принципів сталого розвитку та ESG-вимог. Такий підхід дозволяє не лише інтегрувати фінансові коефіцієнти з екологічними й соціальними індикаторами, а й отримати більш комплексне уявлення про стійкість підприємства. Поєднання фінансових коефіцієнтів ліквідності з екологічними та соціальними індикаторами дозволяє перейти від традиційної оцінки платоспроможності до більш комплексної системи моніторингу, що відповідає сучасним підходам до сталого розвитку. Це формує підґрунтя для довгострокового інвестування та підвищує рівень довіри з боку зовнішніх стейкхолдерів. З метою ілюстрації інтегрованого підходу наведемо приклад поєднання фінансових, екологічних та соціальних показників у єдиній системі управління ліквідністю підприємства (табл. 3.15).

Запропонована інтеграція фінансових, екологічних та соціальних індикаторів у систему управління ліквідністю має важливе значення для забезпечення комплексного підходу до оцінювання платоспроможності підприємства. Вона дозволяє не лише контролювати класичні фінансові показники, але й ураховувати зовнішні фактори, що безпосередньо впливають

на стабільність бізнесу.

Таблиця 3.15

Інтеграція фінансових, екологічних та соціальних індикаторів у систему управління ліквідністю підприємства

Напрямок оцінювання	Класичні фінансові показники	ESG-індикатори	Очікуваний ефект
Фінансова ліквідність	Коефіцієнт абсолютної, швидкої та загальної ліквідності	Частка «зелених» інвестицій у структурі активів	Збалансоване управління ресурсами, спрямоване на підвищення довіри інвесторів
Платоспроможність	Коефіцієнт автономії, коефіцієнт Бівера	Рівень соціальної відповідальності (своєчасність виплати зарплати, соціальні програми)	Зниження ризиків неплатоспроможності за рахунок зростання соціального капіталу
Управління оборотними коштами	Оборотність запасів, дебіторської і кредиторської заборгованості	Оптимізація використання енергетичних ресурсів, скорочення викидів CO ₂	Економія витрат і підвищення операційної ефективності
Фінансова стійкість	Коефіцієнт покриття зобов'язань, маневреність власного капіталу	Інвестиції в екологічні технології та безпеку праці	Зростання довгострокової привабливості підприємства
Інвестиційна привабливість	Рентабельність капіталу, показники прибутковості	Індекс прозорості та ESG-звітність	Розширення можливостей залучення довгострокового фінансування

Поєднання коефіцієнтів ліквідності з ESG-індикаторами сприяє своєчасному виявленню ризиків, підвищує прозорість управлінських рішень і забезпечує кращу репутацію підприємства серед інвесторів, кредиторів та партнерів. Крім того, інтеграція екологічних та соціальних складових у фінансовий аналіз дозволяє підприємству раціональніше використовувати ресурси, зменшувати витрати на енергоспоживання, підвищувати ефективність оборотних активів і тим самим позитивно впливати на ліквідність. У довгостроковій перспективі це зміцнює фінансову стійкість господарства, формує додаткові можливості для залучення інвестицій та сприяє переходу до моделі сталого розвитку.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження встановлено, що грошові кошти є фундаментальною складовою фінансово-господарської діяльності підприємства, адже саме вони забезпечують безперервність виробничих і комерційних процесів. Виступаючи найбільш ліквідними активами, грошові ресурси формуються у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності та визначають реальні можливості підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання.

Розгляд економічної сутності та класифікації грошових коштів дав змогу підкреслити їх багатогранність і виокремити основні ознаки групування – за місцем зберігання, формою існування, валютою, джерелами формування, призначенням та рівнем ліквідності. Такий підхід підвищує зручність обліку, сприяє більш чіткому контролю за використанням ресурсів та формує надійну інформаційну базу для управління фінансовими потоками.

Важливим результатом дослідження стало також усвідомлення ключової ролі аналізу грошових потоків. Вони відображають рух коштів у часі, виступають головним індикатором ліквідності й платоспроможності та дозволяють оцінити стійкість і перспективи розвитку підприємства. Поділ потоків на операційні, інвестиційні та фінансові створює цілісне уявлення про напрями господарської діяльності та її ефективність.

Окремої уваги заслуговує функціональне значення грошових коштів, адже виконання ними ролі засобу обігу, платежу, міри вартості, накопичення, інвестування та контролю підтверджує їх центральне місце в системі управління підприємством. Саме через грошові ресурси інтегруються результати всіх господарських процесів, що робить їх основою фінансової стійкості, конкурентоспроможності та стратегічного зростання.

Організаційна характеристика підприємства свідчить про його стабільне функціонування як сільськогосподарського підприємства, що має власне майно, земельні ресурси та налагоджену систему управління. Господарство здійснює

діяльність відповідно до вимог чинного законодавства, володіє всіма необхідними реквізитами юридичної особи та здатне самостійно вступати у фінансово-господарські відносини. Структура управління є простою, що забезпечує ефективну взаємодію між керівництвом і підрозділами, сприяє своєчасному прийняттю управлінських рішень та створює умови для подальшого розвитку підприємства.

Облікова політика підприємства сформована з урахуванням специфіки сільськогосподарського виробництва та базується на вимогах національних стандартів бухгалтерського обліку. У сфері грошових коштів вона передбачає використання відповідних рахунків, суворе дотримання касової дисципліни, систематичне проведення інвентаризацій, а також коректне відображення валютних операцій. Завдяки цьому забезпечується повнота, достовірність і прозорість даних обліку, що формує основу для здійснення контролю, проведення аналізу й планування фінансово-господарської діяльності підприємства.

Особливе місце в системі фінансового обліку посідає організація руху грошових коштів, яка виступає ключовим елементом забезпечення стабільності господарства. Готівкові операції здійснюються в касі на підставі прибуткових і видаткових касових ордерів, що дозволяє своєчасно відображати надходження та вибуття коштів, а також контролювати їх цільове використання. Поряд із цим вагому роль відіграють безготівкові розрахунки, які підприємство проводить через банківські установи. Така форма розрахунків є більш оперативною та безпечною, сприяє зниженню ризиків, пов'язаних із переміщенням готівки, та забезпечує вищий рівень прозорості фінансових потоків.

Важливим інструментом внутрішнього контролю залишається інвентаризація грошових коштів, що дозволяє зіставити фактичні залишки з обліковими даними, своєчасно виявити можливі розбіжності, уникнути спотворення фінансової інформації та підвищити достовірність звітності. Її проведення є необхідною умовою формування якісної облікової інформації, яка

служує основою для прийняття управлінських і фінансових рішень.

Формування фінансової звітності на підприємстві здійснюється відповідно до національних стандартів бухгалтерського обліку з дотриманням принципів повного висвітлення та достовірності, що забезпечує користувачів об'єктивною інформацією про стан і рух грошових коштів. Поєднання системи первинного обліку, інвентаризаційних процедур і звітності створює надійну інформаційну основу для прийняття управлінських рішень, підвищення фінансової дисципліни та ефективного планування діяльності підприємства.

Аналіз динаміки розвитку підприємства у 2022–2024 рр. свідчить про позитивні зміни у структурі майна та власного капіталу, що сприяло зміцненню фінансової стійкості й зниженню залежності від позикових ресурсів. Доходи зростали швидшими темпами, ніж витрати, що забезпечило суттєве збільшення прибутку та рентабельності господарства. Разом із тим, спостерігалось зменшення вартості основних засобів, що вказує на потребу оновлення матеріально-технічної бази, адже саме інвестиції у виробничі потужності визначатимуть подальші перспективи розвитку.

У цей же період підприємство досягло зростання рівня ліквідності та платоспроможності, перевищивши нормативні значення майже за всіма ключовими показниками. Найбільш відчутний прогрес спостерігався у сфері абсолютної та критичної ліквідності, що підтверджує достатній запас ресурсів для погашення короткострокових зобов'язань. Підвищення загального коефіцієнта покриття додатково засвідчило посилення довгострокової надійності та стабільності підприємства.

Позитивна динаміка фінансових результатів супроводжувалася збереженням прибутковості та перевищенням оборотних активів над зобов'язаннями, що свідчить про відсутність загрози критичної чи надкритичної неплатоспроможності. Водночас показник поточної платіжної готовності залишався від'ємним, що сигналізує про наявність ризиків у сфері короткострокових розрахунків. Особливу увагу привертають результати аналізу коефіцієнта Бівера, який упродовж досліджуваного періоду мав від'ємне

значення, вказуючи на дисбаланс у структурі капіталу. Це свідчить про потребу у вдосконаленні управління оборотними коштами та посиленні контролю за ліквідністю у короткостроковій перспективі. Загалом фінансово-економічний стан підприємства можна охарактеризувати як стійкий і конкурентоспроможний, проте його розвиток залежатиме від ефективності управління ресурсами та своєчасної модернізації виробничої бази.

Узагальнення результатів аналізу свідчить, що підвищення ефективності управління грошовими коштами та забезпечення фінансової стійкості підприємства потребує впровадження додаткових організаційно-контрольних інструментів. Доцільним є впровадження робочого документа внутрішнього контролю руху грошових коштів, який забезпечуватиме систематичну звірку даних між банківськими виписками, касовими ордерами та бухгалтерськими регістрами. Використання такого інструмента дозволить підвищити достовірність облікової інформації, своєчасно виявляти та усувати розбіжності, а також мінімізувати ризики фінансових порушень. Крім того, документ стане дієвим елементом внутрішнього контролю й аудиту, сприятиме дотриманню касової дисципліни та забезпечить прозорість руху грошових потоків, створюючи надійну основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Разом із тим подальше зміцнення фінансових позицій господарства потребує інтегрованого підходу до управління, який виходить за межі класичного фінансового аналізу. Пропонується впровадження системи управління ліквідністю та платоспроможністю, що поєднує традиційні фінансові коефіцієнти з екологічними та соціальними індикаторами. Такий підхід дозволить своєчасно виявляти ризики, підвищити прозорість діяльності та довіру з боку інвесторів і партнерів, а також створить підґрунтя для довгострокового розвитку підприємства на засадах ESG.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балацко С. В. Аналіз фінансової звітності для визначення платоспроможності та ліквідності підприємства. Проблеми та перспективи розвитку національної економіки в умовах глобалізації : зб. наук. тез за матеріалами XXII Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. молодих учених та студентів, 20 берез. 2024 р., м. Острог / ред. кол. : Л. В. Козак, Н. П. Топішко та ін. Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2024. С. 6–7.
2. Берест М.М., Водолажченко М.В. Уточнення змісту понять «ліквідність» та «платоспроможність». *Детермінанти та імперативи розвитку фінансової архітектури України*: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2021. С. 10-12.
3. Брюховицький В. Інвентаризація каси. *Дебет-Кредит*. 2021. № 47. URL: <https://online.dtki.ua/2012/47/62463> (дата звернення 04.10.2025).
4. Вахович І., Кривов'язюк І., Ковальчук Н., Ковальська Л., Дорош В., Бурбан О. Оцінювання впливу фінансових і нефінансових інструментів на власний капітал і грошові потоки як основа ухвалення управлінських рішень із нарощення ринкової капіталізації підприємств. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. Т. 4. № 57. С. 218–232. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.57.2024.4439>.
5. Вплив змін валютних курсів: Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 21; IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01 січня 2012 р. / *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_022#Text (дата звернення 04.10.2025)
6. Гнатенко Є. П., Гикава А. О. Проблеми обліку грошових коштів на підприємстві. *Економіка суспільства*. 2016. Вип. 5. С. 421 – 424.
7. Горбачова О., Петрова А. Теоретичні засади ліквідності та платоспроможності банківської установи. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія економічна)*. 2024. Вип. 1. С. 19–29. URL: <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2024-1-3>.

8. Гриліцька А., Харченко А. Вплив грошових потоків на ліквідність та платоспроможність підприємства. Економіка та суспільство. 2025. № 72. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-133>.

9. Гусева О., Легомінова С., Дименко Р., Воскобоева О., Ромащенко О. Методологічний підхід до управління конкурентними перевагами на основі збалансованості грошових потоків. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 2021. Т. 5. № 40. С. 236–247. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v5i40.245095>.

10. Давиденко Н. М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 2. С. 36–40.

11. Дорошенко А. П. Оцінка ліквідності та платоспроможності в контексті діагностики загального фінансового стану підприємства. Ефективна економіка. 2010. № 3. С. 34–42.

12. Дорошенко А. П., Криштоп М. О. Аналіз платоспроможності: аналітичні підходи та управлінські рішення. Розвиток бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів: реалії часу : тези доп. учасників Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 20 трав. 2025 р., м. Миколаїв. МНАУ, 2025. С. 172–174.

13. Жукевич С., Рожелюк В., Портоварас Т., Жук Н., Денчук П. Концепція управління ризиками: інтегральний аналіз за критеріями фінансового стану підприємств. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 2024. Т. 3, № 56. С. 156–172. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.56.2024.4363>.

14. Звіт про рух грошових коштів: Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7; IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01 січня 2012 р. / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_019#Text (дата звернення 04.10.2025).

15. Зінченко О.В., Дідик Я.В. Організаційно-методичний аспект обліку грошових коштів та їх роль за сучасних умов господарювання. *Інфраструктура*

ринку. 2019. № 37. С. 725-731.

16. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: Постанова Національного банку України № 22 від 21 січня 2004 р. / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04#Text> (дата звернення 04.10.2025).

17. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ МФУ № 291 від 30 листопада 1999 р. / *Верховна Рада України*. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 04.10.2025).

18. Каплонська А. Х. Етапи аналізу грошових потоків: систематизація поглядів. *Socially competent management of corporations in a behavioral economy: Collection of scientific papers / resp. Ed. Ondrej Mikulaš, Kostiantyn Pavlov, Karol Viktor, Olena Pavlova, Ladislav Viera, Liudmila Shostak, Anton Milan, Alla Lyalyuk. European institute of further education, Podhájska, 2021. С. 348 – 351. Chapter II.*

19. Кисельов І. Система показників платоспроможності та ліквідності, їх взаємозв'язок з фінансовою стійкістю. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 75. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-41>.

20. Кісь Г. Управління потенціалом підприємства як основа цілеспрямованого керування його розвитком. *Економічний форум*. 2022. Вип.1 (2). С. 59 - 68. URL: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2022-2-8>. (дата звернення 04.10.2025).

21. Коблянська О. І., Коблянська Г. Ю., Бабенко О. С. Облік і аудит операцій на поточному рахунку. *Modern Economics*. 2018. № 7. С. 77-84. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/accounting-and-audit-operations-on-current-account> (дата звернення 04.10.2025).

22. Кошова К. О., Остапенко Т. М. Сутність ліквідності та платоспроможності. Інноваційні підходи до розвитку технологій та економіки : матеріали ІАДТЕ, 27 черв. 2024 р., м. Свалява. ЗУНУ, 2024. С. 154–156.

23. Кузь В.І., Кіцен Т.О. Удосконалення обліку грошових коштів в

контексті забезпечення платоспроможності суб'єкта господарювання. Молодий вчений. 2019. № 9 (73). С. 468 – 474. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/9/100.pdf> (дата звернення 04.10.2025).

24. Кузьменко Н. В., Яценко Н. М., Циган Р. М., Манченко І. В. Особливості організації аудиту грошових коштів на підприємстві в умовах сталого розвитку. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2021. № 5. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-5-7285>.

25. Кузьмін Є. О. Експрес-аналіз як інструмент фінансової аналітики звітності підприємств. Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 29–30 трав. 2024 р. Львів : Львівський науковий форум, 2024. С. 52–54.

26. Курсові різниці. Головбух. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/7399-kurosov-rznits> (дата звернення 04.10.2025).

27. Курсові різниці: правила розрахунку. URL: <https://devisu.ua/index.php/uk/stattia/kursovi-riznici-pravila-rozrahunku> (дата звернення 04.10.2025).

28. Лещенко І., Шостя К. Моделі фінансового аналізу для оцінки ефективності управлінських рішень. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством* : Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина 1. Полтавський державний аграрний університет (25 березня 2025 р.). Полтава, 2025. С. 189-192.

29. Літвінова В., Панекін Г. Сутність грошового потоку як економічної категорії. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2024. Т. 9. № 4. С. 150–155.

30. Лопатовська О. О., Гаєвська О. С. Ліквідність та платоспроможність в контексті фінансового управління діяльністю підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022, № 1. С. 118-123.

31. Матківська Т. Я., Попович О. В. Проблеми та шляхи вдосконалення

обліку операцій з грошовими коштами. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 7. doi: <https://doi.org/10.37634/efp.2020.7.9>

32. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ МФУ № 433 від 28 березня 2013 р. / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text> (дата звернення 04.10.2025).

33. Моторя М. С. Аналіз ліквідності та платоспроможності компанії. Сучасні тенденції в розвитку банківської системи та фінансових ринків України : матер. IV Всеукр. студент. наук.-практ. конф. Дніпро : ДНУ ім. О. Гончара, 2024. С. 146–148.

34. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 7 лютого 2013 р. / *Верховна Рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_bills_stand_laws (дата звернення 04.10.2025).

35. Олійник О. О., Роговий С. М. Фінансовий стан підприємства в контексті ліквідності та платоспроможності. *Агросвіт*. 2018. № 19. С. 34–38. DOI: 10.32702/2306-6792.2018.19.34. (дата звернення 04.10.2025).

36. Онищенко В Звіт про рух грошових коштів: алгоритм заповнення. *Головбух*. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/7086-zvt-pro-ruh-groshovih-koshtv> (дата звернення 04.10.2025).

37. Онищенко В. Облік грошових коштів на рахунках в банку. *Головбух*. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/7228-oblk-groshovih-koshtv-na-rahunkah-v-banku> (дата звернення 04.10.2025).

38. Отенко І. П., Азаренков Г. Ф., Іващенко Г. А. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Х.: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 156 с.

39. Очеретько Л. М., Харьковська О. В. Удосконалення обліку грошових коштів. *Ефективна економіка*. 2021. № 12. DOI: [10.32702/2307-2105-2021.12.85](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.12.85)

40. Перерва П. Г., Лега О. В., Тютюнник С. В., Тютюнник Ю. М. Прибуток як основа фінансової стійкості та стратегічного розвитку

підприємства. Актуальні питання економічних наук. 2025. № 7. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14790464>.

41. Перерва П. Г., Лега О. В., Яловега Л. В. Податкове планування як інструмент системи управління підприємством. Вісник Полтавського державного аграрного університету (Серія «Економіка, управління та фінанси»). 2024. Вип. 1. С. 58–62.

42. Петренко В. С. Методологія аналітичного аналізу грошових потоків спільних підприємств. *Причорноморські економічні студії*. Випуск 23. 2017. С. 106-110.

43. Пешков А., Лега О. Аналіз фінансової стійкості вітчизняних підприємств в умовах невизначеності. Цифрова економіка та економічна безпека. 2024. № 1 (10). С. 151–158. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.10-27>.

44. Податковий Кодекс України № 2755-VI від 02 грудня 2010 р. / *Верховна Рада України*. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 04.10.2025).

45. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів»: Наказ Міністерства фінансів України № 193 від 10 серпня 2000 р. / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text> (дата звернення 04.10.2025).

46. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 22 «Вплив інфляції»: Наказ Міністерства фінансів України № 147 від 28 лютого 2002 р. / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0269-02#Text> (дата звернення 04.10.2025).

47. Положення про ведення касових операцій у національній валюті України № 148 від 29 груд. 2017 р. / *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17>. (дата звернення 04.10.2025).

48. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ МФУ № 879 від 02 вересня 2014 р. / *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14> (дата звернення 04.10.2025).

49. Положення про порядок здійснення безготівкових розрахунків в

Україні в національній валюті в особливий період: Постанова Національного банку України № 577 від 23 грудня 2003 р. / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0050-04#Text> (дата звернення 04.10.2025).

50. Прийдак Т. Б., Мокієнко Т. В., Ліпський Р. В., Красота О. Г., Пікуль С. В. Облік грошових коштів: історичний розвиток, сучасні вітчизняні та зарубіжні підходи, перспективні програмні рішення. Ефективна економіка. 2025. № 4. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.4.91>.

51. Приходько І. П. Нормативне регулювання та організація аудиту грошових коштів на аграрних підприємствах України. Ефективна економіка. 2025. № 6. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.6.1>.

52. Про банки і банківську діяльність: Закон України № 2121-III від 07 грудня 2000 р. / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 04.10.2025).

53. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-ВР від 16 липня 1999 р. / *Верховна Рада України*. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 04.10.2025).

54. Про валюту і валютні операції: Закон України № 2473-VIII від 21 червня 2018 р. / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (дата звернення 04.10.2025).

55. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України № 2120-IX від 15 березня 2022 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення 04.10.2025).

56. Про Національний банк України: Закон України № 679-XIV від 20 травня 1999 р. / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення 04.10.2025).

57. Радіонова Н. Й., Окончук А. Р. Організаційні і методичні засади аудиту грошових коштів підприємства. *Економіка та управління підприємствами: теорія, практика, перспективи розвитку* : колективна монографія / Кол. авторів. Полтава: ПП «Астроя», 2021. С. 112-117.

58. Розрахунок курсових різниць під час воєнного стану. URL: <https://www.buh24.com.ua/rozrahunok-kursovyh-riznych-pid-chas-voyennogo-stanu/> (дата звернення 04.10.2025).

59. Самарічева Т. А. Вплив цифровізації економіки на аналіз ліквідності та платоспроможності підприємств. Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку держави в умовах глобалізації : матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті д-ра екон. наук, проф., засл. діяча науки і техніки України Пили Василя Івановича, 16 січ. 2025 р. Хмельницький : Хмельниц. ун-т упр. та права ім. Леоніда Юзькова, 2025. С. 203–204.

60. Степаненко О. Властивості грошових потоків та ризики їх впливу на фінансову стабільність підприємства. Scientific Collection «InterConf+». 2024. № 44. С. 94–107. DOI: 10.51582/interconf.19-20.04.2024.009.

61. Степаненко О. І. Грошові кошти в системі бухгалтерського обліку підприємства. *Регіональна економіка та управління*. 2021. № 1 (31). С. 91 – 97.

62. Степова Т.Г., Татарінова Г.О., Гріщук Р.І. Облік грошових коштів: навчальний посібник. Одеса: ОНЕУ, Ротапринт, 2013 р. 120 с.

63. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ В. Л. Антикризовий механізм сталого розвитку підприємства. Харків : Віровець А. П. : Апостроф, 2012. 703 с.

64. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава : ПДАА, 2016. 430 с.

65. Фастовець Н., Харчук Т., Подольська О., Лутковська С., Воронько-Невіднича Т., Левківська Л. Стратегічне управління фінансами інноваційно адаптивних підприємств у стартап-бізнесі глокалізованих ринків. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 2025. Т. 4, № 63. С. 166–179. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.63.2025.4916>.

66. Філіпова Ф., Атанасов А., Марінова Р., Запрянова Т. Корисність звітів про рух грошових коштів при ухваленні рішень щодо банківського кредитування: погляди з болгарської практики. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 2025. Т. 1. № 60. С. 33–48. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.60.2025.4622>.

67. Фінансова звітність в умовах гіперінфляції: Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 29; IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01 січня 2012 р. / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_048#Text (дата звернення 04.10.2025).

68. Фінансовий фронт: безготівкові розрахунки у воєнний час. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/12/683795/> (дата звернення 04.10.2025).

69. Хома І., Костюк-Пукаляк О. Удосконалення інструментарію оцінювання грошових потоків підприємств електронної комерції. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2019. Т. 3. № 30. С. 305–314. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i30.179640>.

70. Шарманська В. М., Чапля П. В. Особливості аналізу показників звіту про рух грошових коштів. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2022. № 2. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2022-2>.

71. Шкварчук Л. О., Слав'юк Р. А. Аналіз грошових потоків у системі оцінювання інвестиційної привабливості підприємств. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2017. Т. 1. № 22. С. 158–171. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v1i22.109943>.

72. Шостя К., Ромаш Д. Управління ліквідністю і платоспроможністю підприємства з позицій сталого розвитку та ESG-Вимог. *Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін*: зб. наук. праць VIII Всеукр. наук.-практ. конф. (30 жовтня 2025 р., м. Полтава). Полтава : ПДАУ, 2025.

73. Шубіна С. В., Авакян М. Ю. Напрямки управління грошовими потоками підприємства: теоретичні аспекти. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2014. Т. 2. № 5. С. 52–55. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v2i5.29679>.